

Virpi Hurula

SOSIAALISEN PÄÄOMAN VAIKUTUKSET ALAIKÄISTEN RIKOKSENTEKIJÖIDEN PALVELUPOLUILLA

Yhteiskuntatieteidentiedekunta, sosiaalityö

Kandidaatintutkielma

Helmikuu 2021

Tiivistelmä

Virpi Hurula: Sosiaalisen pääoman vaikutukset alaikäisten rikoksenteekijöiden palvelupoluilla
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityö
Helmikuu 2021

Nuorisorikollisuudesta on viime aikoina puhuttu mediassa paljon. Aihe herättää runsaasti tunteita. Harvoin kuitenkaan pysähdytään pohtimaan, mitä asioita tekojen taustoihin liittyy. Rajojen ja sääntöjen rikkominen voidaan nähdä osana normaalia nuoruutta. Väkivaltarikollisuus puolestaan kertoo nuorten pahoinvoinnista ja riittävän tuen puuttumisesta.

Tutkielmassa tutkin millaista sosiaalista pääomaa alaikäisillä rikoksenteekijöillä on ja tunnustetaanko se eri yhteiskunnallisissa palveluissa. Teoreettisena viitekehyksenä toimivat sosiaalinen pääoma ja yhteiskunnalliset palvelut, joita kuvaan palvelupolku -käsitteen avulla. Tarkastelen niiden yhteyttä alaikäisiin rikoksenteekijöihin. Sosiaalinen pääoma koostuu asioista, jotka auttavat ihmisiä selviämään elämästään yhteisesti sovittujen normien mukaan. Sosiaaliseen pääomaan voi sisältyä myös ei-toivottuja elementtejä. Nämä voivat ohjata nuorta toimimaan sääntöjen vastaisesti ja kapinoimaan yhteiskuntaa vastaan. Palvelupolku puolestaan kuvaa erilaisia yhteiskunnallisia palveluja ja niiden yhteyttä toisiinsa. Tutkielman kirjallisuuskatsauksessa on 11 artikkelia, jotka tarkastelevat tutkittavaa asiaa eri näkökulmista. Aineistossa näkyvät perheiden, sosiaalityön, perusopetuksen, poliisin ja yhteisöjen näkökulmat. Aineistosta olen tehnyt sisällönanalyysin teemoittelemalla sosiaaliseen pääomaan liittyviä havaintoja.

Tutkielmani tuloksena nuorisorikollisuuteen liittyvästä aineistoista löytyi neljä sosiaalisen pääoman elementtiä, jotka näkyvät nuorten palvelupoluilla ja vaikuttavat heidän elämäänsä. Näitä olivat kontrolli, interventiot, toivo ja riskit. Aineistossa korostui nuoruuden kehitykseen liittyvien riskien tunnistaminen. Muut sosiaalisen pääoman elementit tukivat nuoren kehitystä ja kasvua myönteiseen suuntaan. Mukana oli myös elementtejä, jotka saattoivat vaikuttaa nuoreen sekä myönteisesti tai kielteisesti. Tällaisia olivat esimerkiksi ympäristön ja kavereiden vaikutukset.

Aineiston perusteella nuoret eivät voineet vaikuttaa omien palvelupolkujensa rakentumiseen. Palveluihin enemmänkin ajaututtiin tilanteiden mukaan. Eri palveluiden yhteistyö näyttäytyi tutkielmassa lähinnä tietoisuutena toisten organisaatioiden palveluista. Varsinaista moniammatillista yhteistyötä ei juurikaan kuvattu. Eri palveluorganisaatiot tunnistivat kuitenkin samanlaisia sosiaaliseen pääomaan liittyviä elementtejä.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vaikka palvelut kuvautuvat pirstaleisina eri organisaatioihin liittyvinä toimenpiteinä, taustalla on hyvin samanlainen näkemys nuoren sosiaalisesta pääomasta. Rikollisuuteen liittyvien riskien tunnistamista voidaan pitää palveluiden lähtökohtana, joka mahdollistaa intervention nuoren tilanteeseen. Interventio tarkoittaa työskentelyä nuoren kanssa, yhdessä tehtyjä sopimuksia, niiden kontrollia sekä yhteistyötä perheen ja eri viranomaisten välillä. Intervention tavoitteena on luoda nuorelle toivoa tulevaisuuden suhteen ja ehkäistä syrjäytymistä.

Avainsanat: sosiaalinen pääoma, palvelupolku, nuorisorikollisuus, syrjäytyminen.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

Johdanto.....	4
1 Sosiaalinen pääoma - uhka vai mahdollisuus nuoren palvelupolulla?.....	6
1.1 Sosiaalinen pääoma	6
1.2 Alaikäisten rikollinen käyttäytyminen.....	10
1.3 Palvelupolut nuorten tukena	13
2 Tutkimuksen toteuttaminen	17
2.1 Tutkimusmenetelmät ja aineisto	18
2.2 Aineiston analyysiprosessi	20
3 Sosiaalinen pääoma nuoren palvelupuilla.....	22
3.1 Kontrolli nuoren ohjauksen välineenä.....	22
3.2 Intervention vaikutukset nuoren käyttäytymiseen.....	24
3.3 Toivo tulevaisuuden suhteen	26
3.4 Riskit sosiaalisena pääomana	28
4 Johtopäätökset ja pohdinta.....	30
Lähteet.....	34
Liite 1	39
Liite 2	41

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Elämänhallinnan jana (Ulvinen 1998, 12) mukailtuna.

Kuvio 2. Toimintamallit suomalaisessa rikos- ja palvelujärjestelmässä

Kuvio 3. Sosiaalisen pääoman tunnistaminen alaikäisen rikoksen tekijän palvelupolulla.

Taulukkuuettelo

Taulukko 1. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Taulukko 2 Analyysissa identifioidut sosiaalisen pääoman teemat ja niiden sisällöt.

JOHDANTO

Nuoruuteen liittyvät usein impulsiivinen käyttäytyminen ja kavereiden yllytyksestä toimiminen. Nuorten tarve kokeilla rajojaan liittyy osaltaan itsenäistymiseen ja tarpeeseen näyttää selviämistään. Rajojen kokeileminen lakia rikkomalla ja erityisesti siihen liittyvä väkivaltainen käyttäytyminen aiheuttavat usein suuren syrjäytymisen riskin ja rikollisen toiminnan jatkumisen myös jatkossa. Nuoren syrjäytyminen ei ole toivottavaa yksilön, perheen eikä myöskään yhteiskunnan kannalta. Siihen liittyy inhimillistä kärsimystä ja kansantaloudellisia vaikutuksia.

Kandidaatintyössäni tutkin kirjallisuuskatsauksen avulla, miten rikokseen syyllistyneiden nuorten elämässä näkyvät sosiaalisen pääoman elementit ja miten niitä huomioidaan heidän palvelupolullaan. Palvelupolku voi muodostua nuorten elämässä eri organisaatioiden tarjoamista palveluista ja tukitoimista kuten esimerkiksi perusopetuksesta, terveydenhuollosta, sosiaalitoimesta, nuorisotyön, poliisin ja kolmannen sektorin toimenpiteistä. Sosiaalityössä erityisesti lastensuojelulla on keskeinen asema nuorten hyvinvoinnin arvioinnissa ja tukemisessa. Onnistuakseen lapsen suojeleminen vaatii kaikkien aikuisten yhteistyötä. Menestykselliseen lapsen suojelemaan tarvitaan lisäksi toimivaa ja saumatonta yhteistyötä viranomaisten kanssa. Perustuslain (731/1999) 19 § määrittelee oikeuden sosiaaliturvaan, johon kuuluvat välttämätön huolenpito, hyvinvointi ja yksilöllisen kasvun turvaaminen. (Saastamoinen 2016. 57.)

Maassamme on viime aikoina uutisoitu useista alaikäisten tekemistä vakavista rikoksista. Ylen uutisissa 14.11.2020 kerrottiin Helsingin keskustassa vaarallisesti käyttäytyvistä isoista nuorisoyoukoista. Uutisessa poliisi kertoi, että koronavuosi on vaikeuttanut nuorten tilannetta. Nuoret oireilevat tekemällä rikoksia ja käyttämällä päihteitä. Sisäministeri Ohisalo muistutti, että nyt pitää olla valppaana nuorten hyvinvoinnin suhteen ja huolehtia siitä, että rikolliseen elämään tarttumista ehkäistään. Internetissä on esimerkiksi tarjolla alustoja, jossa nuorille tarjotaan rikollista elämäntapaa. Poliisin lähteiden mukaan vuoden 2020 aikana on ollut 35 alaikäisen tekemää tapon yritystä. Aikaisempina vuosina luku on ollut kuudesta seitsemään. Kun kuolemaan johtaneet henkirikokset lasketaan mukaan, luku nousee 43:een, sen ollessa aikaisemmin noin 15. (Yle 2020.) Hyvin nuorena osallistuminen rikolliseen toimintaan viestii usein lasten pahoinvoinnista ja tuen tarpeesta. Toistuva väkivallan uutisointi lisää myös yleistä kansallista turvattomuuden tunnetta.

Nuorisotutkimusverkosto on vuonna 2018 toivonut eri toimenpiteiden parempaa koordinoitua ja nuorisososiaalityön kehittämistä, joiden avulla voitaisiin tarjota rikoksia uusiville nuorille

vankempia tukitoimia varhaisen puuttumisen lisäksi. On todettu, että rikoskierre pysäytetään tehokkaammin tuella kuin rangaistuksella pelottelemalla. Perheelle suunnattu tuki ja terapeutitiset menetelmät ovat tehokkaita välineitä uusintarikollisuuden ehkäisyssä. (Haikkola ym. 2019, 150.)

Yksilön ja yhteiskunnan kannalta on tärkeää löytää erilaisia keinoja, joilla voidaan vaikuttaa nuorten tekemään rikollisuuteen. Jatkossa olisi tärkeää löytää uusia näkökulmia ja keinoja, joilla tähän voitaisiin puuttua. Nuoren jäädessä kiinni rikoksestaan tulisi hänen tilanteeseensa pysähtyä ja pohtia, miten nuorta voidaan auttaa. Sosiaalinen pääoma voi muodostua, joko rikoksilta suojaavista tai rikollisuuteen altistavista tekijöistä. Alaikäisten kohdalla lastensuojelulla on toimintavaltuuksia pyrkiä auttamaan nuorta yhdessä vanhempien kanssa. Nuorten avuksi tarvitaan usein vahvaa yhteistyötä eri palvelualueiden välillä.

Kivivuori (2009) on kiinnittänyt huomiota siihen, että nuorten henkirikollisuustutkimusta vaivaa näkökulmien kapeus. Ilmiötä on tarkasteltu pääasiassa oikeuspsykiatrisesta näkökulmasta ilman yhteiskunnallisten ja historiallisten muutosten huomioimista. Tutkielmassani tutustun kirjallisuuskatsauksen pohjalta eri tieteenaloilta tehtyihin tutkimuksiin, jotka liittyvät alaikäisten sosiaaliseen pääomaan ja rikolliseen käyttäytymiseen sekä saatavissa oleviin palveluihin. Tavoitteenani on selvittää, miten sosiaalinen pääoma tunnistetaan eri viranomaisten toiminnoissa ja vaikuttaako se nuorten saamiin palveluihin.

Tutkielman aluksi käsittelen tutkielman kannalta keskeisiä käsitteitä ja niiden yhteyttä aiheeseen. Sosiaalisen pääoman käsitteen avulla havainnoin nuoren kehitykseen liittyviä elementtejä. Erityisesti tarkastelen asioita, jotka voivat altistaa, nuoren rikollisiin tekoihin ja sitä kautta syrjäytymisen riskiin. Alaikäisten nuorten rikollista käyttäytymistä tarkastelen sosiaalisena ilmiönä ja avaan alaikäisten rikollisuuteen liittyviä asioita. Teoria kappaleen lopuksi käsittelen viranomaispalveluita, joita kuvaan palvelupolku -käsitteen avulla. Tutkielman analyysin on kappaleessa kolme, jota seuraa tutkimuksen tulosten esittely ja lopuksi työn johtopäätökset.

1 SOSIAALINEN PÄÄOMA - UHKA VAI MAHDOLLISUUS NUOREN PALVELUPOLULLA?

1.1 Sosiaalinen pääoma

Nuoruuteen liittyy monenlaisia sosiaalisia suhteita. Niitä ovat esimerkiksi perhe, sukulaiset, kaverit, koulu- ja harrastusyhteisöt sekä asuinympäristö. Suhteiden ja kontaktien merkitys lapsen kasvaessa nuoruuteen on varsin merkittävä. Useimmat näistä kontakteista ovat sellaisia, joita nuori ei voi itse valita. Kontaktit puolestaan muodostavat nuoren elämän sosiaalisen pääoman, jolla on suuri merkitys nuoruuteen ja aikuisuuteen varttumisessa.

Sosiaaliseen pääomaan liittyy kiinteästi myös syrjäytyminen. Mikäli nuorella ei ole riittävästi sosiaalista pääomaa hän voi olla vaarassa syrjäytyä esimerkiksi jäämällä pois nuorten yhteisestä toiminnasta. Tämä puolestaan kasvattaa masentuneisuuden riskiä ja näin liittyminen sosiaalisiin ryhmiin vaikeutuu entisestään.

Sosiaalisesti pääomaksi voidaan kutsua resursseja ja verkostoja, joita syntyy ihmisten keskinäisissä kontakteissa. Parhaimmillaan yhteisöllisyys tuottaa parempaa terveyttä, taloudellista turvallisuutta, parantaa koulusaavutuksia ja näkyy alhaisempana rikollisuuden tasona. Hyvinvoinnin rakentumiseen tarvitaan kansalaisyhteiskunnan ja hyvinvointivaltion yhteisvaikutuksia. (Kääriäinen & Ellonen 2005, 347; Korkiamäki 2013, 17.) Toisaalta on tärkeä huomata, että vaikka sosiaalista pääomaa pidetään positiivisena ilmiönä, sillä voi olla myös ei-toivottuja seurauksia. Ryhmässä vallitseva vahva sosiaalinen pääoma saattaa aiheuttaa ulkopuolisten syrjintää ja esimerkiksi kiusaamista, joka näin rajoittaa yksilön toimintaa ryhmässä. Joidenkin pienryhmien toiminta saattaa suuntautua myös toisia vastaan tai jopa koko yhteiskuntaa vastaan. Tällöin puhutaan negatiivisesta sosiaalisesta pääomasta. Nuorten rikoskäyttäytymiseen liittyy herkästi ryhmäluonne, jolloin rikollisella teolla on nuorille yhteisöllisyyttä korostava merkitys. (Kivivuori & Salmi 2005, 71,73.)

Sosiaaliselle pääomalle ei ole olemassa yhtä selkeää määritelmää, vaan se on sidoksissa aikaan, paikkaan, kulttuuriin ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen (Korkiamäki 2013, 29). Sosiaalista pääomaa tutkinut ranskalainen Pierre Bourdieun mukaan kysymyksessä on taloudellisten ja kulttuurillisten pääomien ohella yhteisöjen erojen ylläpitämisen resursseista. Yhteisöt muodostuvat erilaisista ihmisistä, joiden taustalla on erilaisia sosiaalisen pääoman lähtökohtia.

(Ellonen & Korkiamäki 2006, 224.) Sosiaalinen pääoma vaikuttaa yksilön tapaan ajatella ja tuntea sekä sosiaaliseen toimintaan ja käyttäytymiseen (Thorpe 2017, 108). Yhteiskunnalliset järjestelmät tukevat herkästi olemassa olevaa sosiaalista pääomaa esimerkiksi niin, että korkeakouluopintoihin ohjautuvat hyviä arvosanoja koulusta saaneet nuoret, taloudellisesti hyvin toimeentulevat pystyvät kasvattamaan omaisuuttaan entisestään ja ilman rikosrekisteriä olevat ihmiset tuomitaan rikoksista harvemmin kuin ne kansalaiset, joilla jo on rikosrekisteri merkintöjä. Voidaan puhua henkilöistä, joilla on elämään suotuisat lähtökohdat. Ihmisten negatiivista leimaantumista eri toimintaympäristöissä voi tapahtua monin eri tavoin. Henkilöistä puhuttaessa voidaan mainita luottotietojen puuttumisesta, vähävaraisuudesta, sairauksista, moniongelmaisuudesta, rikollisuudesta tai maahanmuuttaja taustasta, jolloin ihminen herkästi leimataan palveluiden käyttäjänä. (Schirmer & Dimitris 2019, 70, 76.)

Sosiaalista pääomaa voidaan pitää ryhmäjäsenyyteen liittyvänä yksilön ominaisuutena. Amerikkalaisen Robert Putnamin sosiaalisen pääoman teoriassa korostuvat kansalaishyveet, kansalaisaktiivisuus ja yhteisöllinen ympäristö. Bourdieu ja Putnam eivät omissa teorioissaan kuvaa suoraan sosiaalista pääomaa lapsen näkökulmasta. James Colemanin sosiaalisen pääoman teoriassa huomio kiinnittyy myös lapseen. Hän selittää teoriassaan lapsen ikätovereilta saadun hyväksynnän tärkeyttä, joka ohittaa herkästi vanhempien hyväksynnän ensisijaisuuden. Colemanin mukaan sosiaalisen pääoman tärkeys muodostuu yhteisöissä, jossa jäsenet tuntevat toisensa, luottavat ja kontrolloivat toisiaan. Hän nimittää sosiaalisten suhteiden toimivuutta sulkeumaksi (closure). Erityisen merkitykselliseksi Coleman kuvaa sukupolvien välistä sulkeumaa, jossa vanhemmat tuntevat lapsensa ystävät ja heidän vanhempansa. Tämä mahdollistaa yhteiset säännöt ja luo lapsille turvallisen kasvu-ympäristön. Myös vanhempien ja koulun välinen vuorovaikutus voidaan nähdä sulkeumaksi, jolla tuetaan koulussa menestymistä. Koulutuksella on keskeinen rooli yksilön elämässä menestymisessä. Nuoret, joilla on haasteita toimia sääntöjen mukaan tai heillä ei ole ryhmässä toimimiseen riittäviä taitoja, eivätkä he saa kotoa riittävästi kannustusta ovat riskissä leimautua taustansa mukaan ja jäädä ilman riittävästi tukea. (Ellonen & Korkiamäki 2006, 224-225; Coleman & Hoffer 1987 Hsung 2008, 278 muk.; Thorpe 2017, 112-113.) Coleman on tuonut esiin myös perheyhteisöjen muutoksen. Isovanhemmat ja sukulaiset eivät asu lähekkäin ja he ovat tämän vuoksi etäännyneet toisistaan. Moderneissa yhteiskunnissa sosiaalinen pääoman rakentuminen on siirtynyt osittain julkisten palveluiden tehtäväksi. Myös järjestöillä ja työpaikoilla on aikaisempaa suurempi merkitys sosiaalisen pääoman lähteenä.

Sosiaaliset verkostot ovat suurimmat niillä, jotka toimivat yhdistyksissä ja tapasivat muita ihmisiä. Jäsenyys yhdistyksissä voidaan nähdä yhteiskunnallisena sosiaalisena pääomana. (Coleman 1990, 1993 Hsung 2008, 7, 29 muk.)

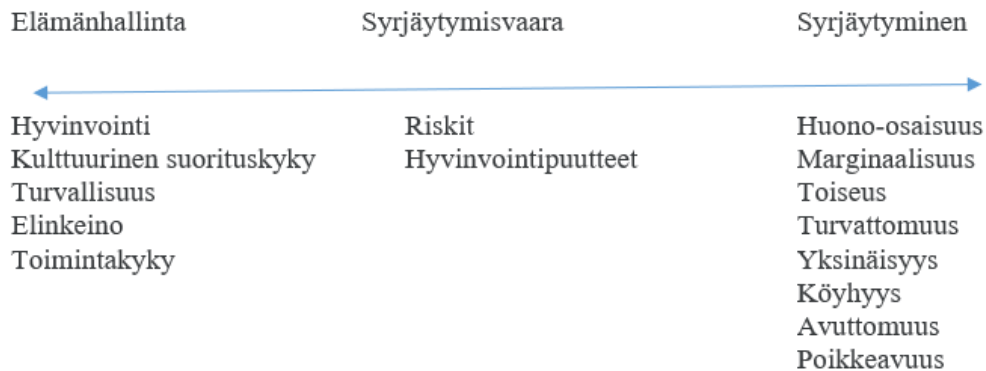
Sosiaalisen pääomaan liittyvät kiinteästi sosiaalinen kontrolli ja sosiaaliset siteet, jotka liittyvät sosiaalisen kontrollin teoriaan (Hirschi 1969), jota pidetään kriminologian yhtenä peruskäsitteenä. Hirschi mainitsee neljä tapaa sitoutua yhteisöön: kiintymys läheisiin ja heidän mielipiteistään välittäminen, usko yhteisön sääntöihin sekä sitoutuminen ja osallistuminen yhteisön toimintaan. (Hirschi 1969 Kivivuoren & Salmen 2005, 75 muk.) Näitä voidaan pitää myös sosiaalisen pääoman kannalta keskeisiä elementtejä.

Sosiaalityössä erilaisten yksilöiden ja sosiaalisten ryhmien tunnistaminen vaikuttaa työntekijöiden toimintaan. Asiakkaan olemus ja sosiaalisen pääoma vaikuttaa usein yhteistyön sujuvuuteen. Sosiaalityössä työntekijän tulee tunnistaa työskentelyyn vaikuttavia toimintatapoja vallankäytön suhteen. Vallankäyttö voi liittyä asiakkaan taloudellisiin, kulttuurillisiin tai sosiaalisiin seikkoihin. Sosiaalityöntekijöiden tulee pyrkiä rajoittamaan tarpeetonta vallankäyttöä tunnistamalla omia ajattelu- ja toimintatapojaan. (Thorpe 2017, 117.)

Vaikka sosiaalisen pääoman määritelmien taustoissa on eroja, ne liittyvät mielestäni hyvin nuorten rikolliseen käyttäytymiseen. Toisaalta selittäen nuorten joutumista rikolliseen toimintaan ja toisaalta sitä, miten vaikeaa siirtyminen takaisin rikoksettomaan elämään voi olla. Bourdieun teoriassa välittyy se, millaisen sosiaalisen pääoman lapsi on saanut kodistaan ja miten häntä on voitu sieltä tukea. Putnamin teoriassa korostuu elinympäristön merkitys ja Colemanin määritelmässä näkyy puolestaan lasten vahva tarve saada hyväksyntää kavereiden taholta. Ellosen ja Korkiamäen (2016) tehdyssä tutkimuksessa sosiaalisen pääoman lähteiksi mainittiin koti, koulu, asuinalue, kaverit ja yhdistykset. Valitsin sosiaalisen pääoman mukaan tutkielmaani, koska sillä on erityinen merkitys siirryttäessä lapsuudesta nuoruuteen. *Tässä tutkielmassa sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan kaikkia nuoren elämään liittyviä merkityksellisiä sosiaalisia suhteita, jossa nuori saa itselleen toimintamalleja, hyväksyntää ja ohjausta.* Ympäristön merkityksen ymmärtämisellä ja oikeanlaisilla interventioilla voidaan tukea nuorta rikoksettomaan elämään ja samalla ehkäistä nuorten syrjäytymistä yhteiskunnasta.

Nuoren rikollinen käyttäytyminen voi olla merkki monista erilaisista sosiaalisista ongelmista ja ulkopuolelle jäämisestä. Syrjäytymiseen liitetään usein myös huono-osaisuuden, marginaalisuuden, alaluokan ja toiseuden käsitteitä, joilla kuvataan syrjäytyneen asemaa suhteessa toisiin. Syrjäytyminen määritellään tilana tai olosuhteena, jossa yksilö tai yksilöt ovat

syрjäytyneitä. Nuorten kohdalla syрjäytymiseen liitetään usein väkivaltaisuuden ja rikollisuuden kasvua, vaikka tutkimukset eivät suoranaisesti tue tätä oletusta. (Ulvinen 1998, 10, 30.) Elämänhallintaa voidaan kuvata janalla, jossa ihmisellä on elämäänsä hallinnantunne, tai sitten riskejä menettää hallintaa, joka näkyy syрjäytymisenä yhteiskunnan eri toiminnoista (kuvio 1.). Elämänhallinnan janalla on samoja elementtejä sosiaalisen pääoman kanssa.

Kuvio 1. Elämänhallinnan jana (Ulvinen 1998, 12) mukailtuna.

Sosiaaliseen pääomaan liittyy vahvasti kavereista muodostunut yhteisö. Nuoruuden ajatellaan olevan kasvun ja kehityksen aikakausi, johon kuuluvat myös kapinointi ja epävakaa käyttäytyminen. Nuoruuteen liittyy vahva tarve olla hyväksyty omassa ryhmässään. Käyttäytymiseen voidaan ajatella kuuluvan rajojen kokeilua, joita voidaan pitää normaalina tai toisaalta uhkana nuorelle ja hänen ympäristölleen. Rikollisuuden myötä ajatellaan riskin syрjäytymiseen lisääntyvän. Lisäksi rikollisuudessa näkyy sukupuolittuminen. Poikien ja miesten tekemiä rikoksia voidaan ohittaa toteamuksella, ”pojat ovat poikia”. Tyttöjen tekemät rikokset herättävät huolta ja yhteiskunnallista keskustelua kansakunnan tulevaisuudesta. Myös etnisellä taustalla on merkitystä, kun tarkastellaan rikoksiin liittyvää keskustelua. Maahanmuuttajien tekemät rikokset synnyttävät pelkoa, joka kohdistuu yhteiskunnalliseen muutokseen, joka liittyy maiden rajojen aukeamiseen. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 1.) Nuoren osallistuminen rikollisesti käyttäytyvän ryhmän toimintaan nähdään usein kielteisenä sosiaalisena pääomana. Kuitenkin nuoren omasta mielestä ryhmästä saadut kaverit ja hyväksyntä voivat olla hänelle

itselleen tärkeä sosiaalisen pääoman lähde, jossa hän näkee enemmän positiivisia kuin kielteisiä seurauksia. Tämä näkökulma on tärkeä huomioida työskennellessä nuoren kanssa.

Nuoren sosiaalisen pääoman lähtökohtana on perhe ja siellä vallitsevat toimintatavat. Perhe, jossa on erilaisia haasteita ja ristiriitoja vaikuttaa nuoren kasvuun ja kehitykseen. Kaltoinkohtelun on tutkimuksissa havaittu jatkuvan usein ylisukupolisesti. Monissa tutkimuksissa (ks. Conger ym. 2009; Conger ym. 2003) on saatu näyttöä siitä, että vanhempien käyttäytymismallit kuten vihamielisyys, kova, hylkäävä ja aggressiivinen vanhemmuus siirtyvät seuraaville sukupolville. Näiden on todettu näkyvän lasten käyttäytymisongelmina kuten aggressiivisuutena, epäsosiaalisuutena ja rikollisena käyttäytymisenä. Toistaiseksi on vähän tutkimustietoa siitä, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että kaltoinkohtelua kokeneet vanhemmat kohtelevat omia lapsiaan kaltoin. Ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat monet erilaiset tekijät kuten yksilöstä riippumattomat rakenteet ja yksilölliset ominaisuudet. Kaltoinkohtelun taustalla on usein monia riskitekijöitä, kuten sosiaalista huono-osaisuutta, jonka taustalla voi olla työttömyyttä, yksinhuoltajuutta, terveysongelmia, varhaislapsuuden ongelmia ja kehityshäiriöitä. (Nousiainen ym. 2016, 94-95.)

Sosiaaliset suhteet ovat nuorille merkityksellisiä niiden tuottamista vaikutuksista riippumatta. Sosiaalinen pääoma voidaan nähdä voimavarana, joka edistää nuorten hyvinvointia. Yhteisöissä piilevä sosiaalinen pääoma tulisi saada hyödynnettyä nuorten hyvinvoinnin rakennusaineeksi. Sosiaalityön rooli sosiaalisen pääoman aktivoijana tulisi huomioida nykyistä enemmän. (Ellonen & Korkiamäki 2008, 214.) Kavereiden ja naapuruston yhteisöllisyys voi parhaimmillaan tuottaa yksilöille parempaa hyvinvointia, joka näkyy parempana terveytenä, turvallisuuden tunteena, koulumenestyksenä ja alhaisempana rikollisuutena (ks. Sampson ym. 2002). (Kivivuori & Salmi 2005, 71.)

1.2 Alaikäisten rikollinen käyttäytyminen

Rikollisuuteen liittyvät uutiset ja tarinat ovat aina kiinnostaneet ihmisiä. Erityisesti lasten ja nuorten tekemä rikollisuus herättää kiinnostusta. Rikollisuuden taustalla on kuitenkin monenlaisia tarinoita. Osaltaan rajoja rikkovan nuoren käyttäytymistä voidaan pitää ikäkauteen kuuluvana rajojen kokeiluna. Se miten, nuori selviää ja löytää paikkansa yhteiskunnasta on monien tekijöiden summa, johon vaikuttaa vahvasti kotoa ja ympäristöstä saatu sosiaalinen pääoma.

Oikeusvaltiossa ajantasainen lainsäädäntö määrittelee kulloinkin teot, jotka on määritelty rikollisiksi. Rikollisuutta voidaan pitää oikeudellisen määrittelytoiminnan tuotteena. Monissa maissa rikolliseksi katsottu toiminta on määritelty rikoslaissa, mutta vakavaan rikollisuuteen voi liittyä tuomitsevia moraalitunteita myös maissa, joissa ei ole kirjoitettua rikoslakia. Kriminologisessa tutkimuksessa on korostettu sosiaalisia ja poliittisia prosesseja, jotka vaikuttavat tekojen määrittelemiseen rikolliseksi. Nuorten rikollista käyttäytymistä on tutkittu paljon, koska rikolliset urat alkavat yleensä nuorella iällä. Aikuisena vakavaan rikolliseen käyttäytymiseen syyllistyneet ovat usein aloittaneet rikollisen käyttäytymisen jo nuorena. Nuoruutta pidetään kriittisenä vaiheena yksilön sosiaalisen aseman ja elämänkaaren muotoutumisessa. Perinteisissä, väkivalta- ja omaisuusrikollisuudessa nuoruus on elämänkaaren aktiivisinta aikaa. (Kivivuori 2008, 20-21, 28.)

Tutkimuksissa on vertailtu eri-ikäisten rikoskäyttäytymistä. Ikä-rikosjakauman perusmuoto näyttää olevan hyvin samanlainen eri kulttuureissa. Nuorten rikosalttius on korkeampi kuin lasten, nuoruusiän jälkeen rikosalttius puolestaan alkaa laskea. Miesten osuus väkivaltaisessa käyttäytymisessä keskittyy nuoruusikään. Väkivalta- ja varastamisrikollisuuden kohdalla nuoret miehet tekevät valtaosan rikoksista. Naisten keskinäinen väkivalta muistuttaa paljolti miesten keskinäistä väkivaltaa. Molemmissa huippuvaihe ajoittuu nuoruusikään. Evoluution on ajateltu selittävän osittain sukupuolten erilaista käyttäytymistä. Nuoren miehen syndrooma selittyy lajikehityksen tuottamilla altistuksilla. Miesten keskinäinen väkivalta laukeaa hyvin usein mitättömistä kiistoista. Evoluutiokriminologiassa on esitetty, että miehet jakautuvat naisia voimakkaammin menestyjiin ja häviäjiin. Seurauksena on miesten keskinäinen kilpailu. Tästä syystä miehillä on psykologisia valmiuksia reagoida kilpailuun aggressiivisesti. Riskinotto ja räjähtävä vihareaktio liittyvät miehiseen psykologiseen piirteeseen. (Kivivuori 2008, 58-60.)

Nuoret elävät nuoruuttaan kulloinkin vallitsevassa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Osa nuorista syyllistyy rikoksiin. Yhteiskunnalliset tilanteet näkyvät yleensä nuorten hyvinvoinnissa ja myös rikoskäyttäytymisessä. Julkisessa keskustelussa on puhuttu vuonna 2020 paljon nuorten rikollisuudesta. Onko siihen vaikuttanut koronaepidemian vuoksi hyvin poikkeuksellinen ajanjakso, joka on vaikuttanut monin tavoin perheiden ja nuorten elämään. Tästä asiasta ei ole vielä tutkimustietoa saatavissa. Aikaisemmista yhteiskuntaan vahvasti vaikuttaneista tilanteista puolestaan on tehty tutkimusta. 1990-luvun laman jälkeinen korkea työttömyys näkyi

toimeentulon haasteina sekä päihde- ja mielenterveysongelmien lisääntymisenä. Nämä puolestaan vaikuttivat lasten ja nuorten elinoloihin esimerkiksi lisääntyneinä huostaanottoina. Rikollisuudenkehityksessä ei voida nähdä yksiselitteistä nousua. Vuosituhannen vaihteessa näkyi väkivallassa nousuvaihe, joka tasoittui 2000 -luvun ensimmäisten vuosien aikana. Yhteiskunnan suuret taloudelliset haasteet voivat osaltaan vaikuttaa tähän kehitykseen, mutta selkeää yhteyttä lamaan ja rikollisuuteen ei voida nähdä. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 7.) Syrjäytyminen nähdään usein prosessina, jota kasautunut huono-osaisuus synnyttää. Toisaalta se voidaan nähdä myös tietynlaisia piirteitä jakavien ihmisten ja alueiden ominaisuutena. Esimerkiksi epävakaisissa olosuhteissa elävien lasten ja maahanmuuttajien riski syrjäytyä määritellään suuremaksi kuin muiden ryhmien. (Juhila 2006. 55-56.) Nuoren sosiaalinen pääoma voi koostua elementeistä, jotka altistavat nuorta sekä rikolliseen käyttäytymiseen, että syrjäytymiseen.

Lapsirikolliseksi määritellään tekijä, joka on alle 15-vuotias ja on tehnyt rikoslaissa määritellyn teon. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos tilastoi poliisin tietoon tulleet alle 15-vuotiaiden tekemäksi epäillyt rikokset. Ruotsissa on 1996 luotu periaateohjelma, jonka tavoitteena on luoda menettelytapoja nuorisirikollisuuden ratkaisemiseksi. Nuorisirikollisuudessa voidaan nähdä erityinen syrjäytymisen ja rikolliseksi oppimisen kaari, joka alkaa kymmenen ikävuoden vaiheilla sopeutumisvaikeuksilla, poissaolona ja ilkeillä tekoina koulussa. 12–14-vuotiaana vertaisryhmä muuttuu, mukaan liittyvät jengiytyminen ja rikosnimikkeenä näpistäminen. 15–17-vuotiaana mukaan tulevat vahingonteot, moottoriajoneuvon luvattomat käyttöönotot, varkaudet ja viimeisenä pahoinpitelyt. (Harrikari 1999, 12, 15-16.)

Suomalainen lastensuojelulaki (417/2007) määrittelee erityisen huollon, jota voidaan pitää kansainvälisesti erityisenä hoitomuotona. Laki mahdollistaa rajoittamistoiminnan ja suljetun hoidon erityisen vaikeahoitoisille nuorille. Suomessa sillä tarkoitetaan hoitoa, kun muissa maissa se katsotaan ennemmin rangaistukseksi. Erityisen hoidonpidon yksiköiden sijoitusperusteena ovat yleensä käytös- tai päihdeongelmat ja karkailu. Rikosten tekeminen on taustalla noin kymmenellä prosentilla erityisen hoidonpidon yksikköön sijoitetuista nuorista. (Kivivuori 2009, 45.)

Alaikäisten nuorten rikoskäyttäytymistä selittävässä tutkimuksissa (ks. Pösö 2004; Jahnukainen 2003) ja tilastoinneissa tulee esiin nuorten alttius toimia sääntöjen vastaisesti, mikäli nuorella ei ole riittävästi sosiaalista pääomaa, joka suojaa häntä rikolliselta toiminnalta. Rikollisten tekojen nähdään toistuvan, mikäli siihen ei puutu riittävän varhain. Sosiaalinen pääoma voi olla myös rikokseen tukevaa, negatiivista pääomaa. Nuori saattaa kokea hyväksyntää ja onnistumista

toimiessaan sääntöjen vastaisesti. Tällöin nuoren on vaikea ymmärtää tekojensa kielteisiä seurauksia.

1.3 Palvelupolut nuorten tukena

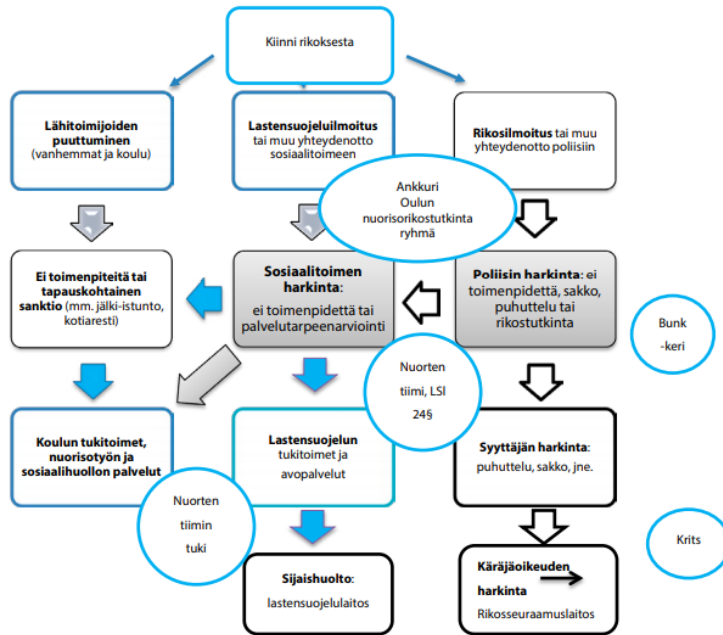
Palvelupolun tarkoituksena on muodostaa asiakkaalle palvelukokonaisuus. Sen muodostumiseen vaikuttavat sekä tarjolla olevat palvelut, että asiakkaan valinnat. Palvelupolku toimii palvelujen sateenvarjona, jonka alle palvelut kuvataan visuaalisesti. Jokainen palvelu rakentuu erilaisista jaksoista tai useista erilaisista palveluista, jotka yhdessä muodostavat asiakkaalle mielekkään palvelukokonaisuuden eli palvelupolun. (Innokylä 2020.)

Nuorille on maassamme kohdennettu erilaisten hankkeiden kautta tuotettuja palveluja, joista useimmat ovat poikkihallinnollisia ja moniammatillisia. Esimerkiksi Nyt kuntoutetaan nuoria -hanke (Nytku), Textari-Helppi ja Manteli-chat, jotka olivat matalankynnyksen aikuisen tukea tarjoavia palveluita. Näkemykset palveluiden tarpeista ovat olleet yhteneväisiä, mutta pysyvien poliittisten ratkaisujen tekeminen sekä resursseista ja vastuutahoista sopiminen on osoittautunut haasteelliseksi. Useissa tutkimuksissa nuorten tukemisen kannalta tärkeäksi on noussut viranomaisten hallintorajojen sujuvampi ylittäminen, moniammatillisuus, koordinointi, nuorten tilanteiden seuranta, tiedon kokoaminen, palvelukynnysten madaltaminen, joustavat kouluratkaisut ja nuoren kokonaiselämäntilanteen tunteminen. Tärkeänä on pidetty myös varhaista puuttumista, palveluohjausta ja ”saattaen vaihtamista” palvelusta toiseen. Keskeisenä havaintona on ollut myös syrjäytymisvaarassa olevien nuorten oikeanlainen tukeminen. Sosiaalinen kuntoutus ja elämänhallinnan kohentuminen on usein edellytys muille toimenpiteille. Palvelupolkujen tarkoituksena on auttaa nuorta eteenpäin ja estää häntä putoamasta palveluiden välille. (Pietikäinen 2007, 9.)

Palvelupolku käsitteen (customer journey) tarkoitus on kuvata asiakkaan toiminnan eri vaiheita. Palvelupolulla pyritään kuvaamaan asiakaskokemuksina kohtaamiset ja tilanteet asiakkaan näkökulmasta. Erityisen haastavaksi koetaan usein siirtymiset palvelusta toiseen. Palvelupolku -kuvauksella voidaan tarkastella palvelujen kokonaisuutta sektorirajat ylittävänä prosessina.

Palvelupolku -kuvauksen rinnalla on käytetty shakkilautametaforaa. Se kuvaa nuorten tilanteita, jossa ammattilaiset kulkevat valkoisilla ruuduilla ja kilpailijat esimerkiksi kaverijengi, vetävää nuorta mustille ruuduille. Mustilla ruuduilla tarjolla on vertaisuutta ja ymmärrystä, mutta toisaalta myös turvattomuutta. (Yliruka ym. 2020, 13-14.) Palvelupolkua voidaan pitää positiivisempänä ajatusmallina, se kuvaa kuitenkin tilanteen etenemistä vaikkakin välillä mutkaista reittiä eteenpäin. Tässä tutkielmassa *palvelupolulla tarkoitetaan nuoren elämään liittyvien eri viranomaistahojen palveluista ja tukitoimista muodostuneita palvelupolkuja*. Tyypillisimmillään alaikäisen rikokseen syyllistyneen nuoren palvelupolkuun kuuluvat koulun, lastensuojelun ja poliisin erilaiset palvelut ja tukitoimet.

Alla olevassa kuviossa (kuvio 2.) on kuvattu rikos- ja palvelujärjestelmän toimintamallin pääpiirteitä. Kuvassa näkyy puuttuminen nuoren toimintaan kodin, koulun, sosiaalitoimen (lastensuojelun) ja poliisin yhteistyönä. Kuvio osoittaa rikoksesta kiinni jääneen nuoren palveluiden rakenteita. Tieto kiinni jäämisestä tulee poliisille rikosilmoituksen kautta tai muuna yhteydenottona. Samoin lastensuojelu saa asiasta ilmoituksen tai yhteydenoton. Nuoren lähitoimijoiksi kuviossa mainitaan vanhemmat ja koulu. Mikäli rikos tai rikkomus on tapahtunut koulussa, rangaistus voidaan antaa koulussa. Kodin puuttuminen tilanteeseen on hyvin tapauskohtaista. Sosiaalitoimi harkitsee toimenpiteitä palvelutarpeen arvioinnin avulla. Sosiaalitoimella voi olla yhteistyötä kodin lisäksi koulun suuntaan. Koulussa tukitoimina voivat olla opetusjärjestelyt tai oppilashuollon palvelut. Sosiaalityö arvioi omalta osaltaan tarvitaanko lastensuojelun avopalveluita tukemaan nuoren ja perheen tilannetta. Mikäli avopalvelut eivät riitä, turvaututaan sijaishuoltoon. Poliisi harkitsee tilannetta rikkeen vakavuuden mukaan. Sosiaalitoimen lisäksi yhteistyö voi rakentua erilaisista paikallisista yhteistyöryhmistä, jotka vaihtelevat maassamme alueittain. Mikäli rikos siirtyy syyttäjälle ja oikeuteen, tulevat mukaan kriminaalihuollon työntekijät. Kuviossa sosiaalitoimi on keskeisessä roolissa nuoren, perheen ja oikeustoimien välissä etsimässä tarvittavia tukitoimia nuoren elämään. Kuvioista puuttuu kokonaan terveydenhuollon osuus nuoren tukemisessa. Nuorella voi olla hoitokontakti esimerkiksi nuorisopsykiatrialla, jolloin se on tärkeä osa tukiverkostoa.

Kuvio 2. Toimintamallit suomalaisessa rikos- ja palvelujärjestelmässä (Haikkola ym. 2019, 108).

Yhteistyö viranomaisten välillä on tärkeää ja se määritellään perustuslain (731/1999) 19§:ssä välittömän huolenpidon, hyvinvoinnin ja yksilöllisen kasvun turvaamisessa. Lainsäädäntö mahdollistaa viranomaisten välisen yhteistyön sosiaalihuoltolain (1301/2014, 41§) ja lastensuojelulain (417/2007, 31§) mukaan. Sosiaalihuolto- ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetulla lailla on tärkeä rooli lastensuojelussa tehtävässä yhteistyössä. Lisäksi hallintolaissa (434/2003, 10§) on säädös viranomaisten välisestä yhteistyöstä ”*Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävien hoidossa ja muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä.*” Lasten ja perheiden palveluita koskevissa laeissa ja asetuksissa on yli kolmekymmentä viranomaisyhteistyötä koskevaa säädöstä. Monialainen eri hallintoalojen viranomaisten tekemä yhteistyö on edellytys lapsen ja perheen kokonaisvaltaisen tilanteen arvioinnille ja tukitoimien suunnittelulle ja järjestämiselle. Lasten tarvitsemat palvelut ovat pirstaloituneet eri hallintokuntien alaisuuteen, joka lisää yhteistyön tarvetta. (Saastamoinen 2016, 57-59, 61.)

Moniviranomaisyhteistyössä kukin viranomainen huolehtii omasta lakisääteisestä tehtävästään. Moniviranomaisyhteistyö ei tarkoita viranomaisten muodostamaa uutta päättävää viranomaistahoa eikä yhteistyö tarkoita aina edes salassa pidettävien tietojen vaihtamista. Moniviranomaisyhteistyötä voidaan tehdä yksilö- ja perhetasolla asiakaslähtöisesti, asiakkaan tarpeita monipuolisesti palvellen. Yhteistyö perustuu jokaisen viranomaisten mahdollisuuteen eri tavoin tukea yhteisen päämäärän saavuttamista. Keskeistä yhteistyössä on eri tahojen hallussa olevien tietojen ja asiantuntemuksen yhdistäminen. Tämä mahdollistaa toiminnan koordinoinnin ja palveluiden yhteensovittamisen. Parhaimmillaan yhteistyö lisää tehokkuutta ja vähentää viranomaisyhteistyön kuormitusta. Tehokas viranomaisten välinen yhteistyö vaatii tietoisuutta kaikkien yhteistyökumppaneiden toiminnasta. Jotta yhteistyö toimisi, pitää sitä kehittää yhdessä verkostoitumalla ja yhteisistä prosesseista sopimalla. (Saastamoinen 2016, 59- 60.)

Alhanen (2014) on raportissaan todennut lastensuojelujärjestelmän pirstaleisuuden haasteeksi koulutoimen, psykiatrian, päihdehuollon ja sosiaalitoimen tiukat rajanvedot. Tietoa saatavilla olevista palveluista on vaikea hahmottaa. Asiakkaat kertovat olevansa tekemisissä viranomaisten pyörittämän epäselvän järjestelmän kanssa, johon vaikuttaminen on lähes mahdotonta. Esiin nousevat viranomaisten vähäinen tietämys oman sektorin ulkopuolisista palveluista. Nuoret kertoivat raportissa kohdanneensa viranomaisten moraalisesti arveluttavaa tai virheellistä toimintaa. Nuorten silmissä lastensuojeluvallan yhteiskunnallinen oikeutus saa osakseen ihmetystä. Nuorten vastareaktioina on kuvattu vastarintaa havaittua vääryyttä kohtaan ja epäluottamusta politiikkaan sekä halua vetäytyä pois yhteiskunnasta.

Edellä käsiteltiin yhteistyötä ja verkostoitumista rikos- ja palvelujärjestelmän sisällä. Nuorisorikosoikeuteen kuuluvat rikosoikeuden ohella myös lastensuojelutoimien ymmärtäminen ja eri hallinnonalojen tiivis yhteistyö. Lastensuojelulain mukaiset tuki- ja kontrollitoimet ovat rangaistusjärjestelmää laajemmat. Sosiaalityöntekijöiden ja kriminaalihuollon edustajien tekemän henkilötutkinnan tarkoituksena on tuottaa tietoa oikeusviranomaisille nuoren kokonaistilanteesta ja samalla arvioida millaista tukea hän tarvitsee. (Kivivuori 2009, 45.) Nuorisorikosoikeuksellisissa interventioissa välittyy eri alojen välistä yhteistyötä. Nuoren tukeminen tapahtuu moniammatillisesti ja yhdessä tehtävän suunnitelman pohjalta. Näihin toimenpiteisiin turvaututaan nuoren jäätyä kiinni rikollisesta toiminnasta. Suomen nuorisorikosoikeuden tarkoitus on auttaa nuorta rikoksettomaan elämään. Maamme nuoriin liittyvät oikeuskäytännöt ovat EU:n nuorisorikollisuuden torjunta, rikosten käsittely- ja nuorisooikeusjärjestelmän tavoitteiden mukaisia (ks. EUR-lex 2006).

Tulevalla sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksella tavoitellaan ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja kaventamista, palvelujen yhdenvertaisuutta sekä kustannusten hillitsemistä. Ratkaisua etsitään palvelujen siirtämisestä maakunnille. Sosiaalipalveluiden on todettu olevan hajanaisia ja palveluiden saatavuudessa on paljon vaihtelua. Haasteina pienissä kunnissa on ollut osaamisen ja sosiaalityöntekijöiden puute. Ongelmia on ollut sosiaalipalveluiden organisoinnissa ja palvelujen tunnettavuus on haaste myös työntekijöille. Sosiaalityön asiakaspaine on johtanut siihen, että osa huono-osaisista asiakkaista jää ”piiloon”. Taustalla näyttää olevan se (ks. Kivelä 2014), että kaikkein heikommassa asemassa oleville psyykkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti liikkuvuusesteisille kuntalaisille sosiaalitoimen kynnys on liian korkealla. Asiakkaiden vaikeutta selvitä monimutkaisesta palvelujärjestelmässä on pyritty korjaamaan muun muassa ohjauksella. Tavoitteena on päästä eroon järjestelmän sekavuudesta sote-uudistuksen myötä. (Niemelä 2016, 87-98.)

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkielman kohteena ovat alle 18-vuotiaat nuoret, jotka ovat syyllistyneet rikoksiin. Nuoruuteen liittyy yleensä vahva tarve olla mukana sosiaalisissa ryhmissä ja nuoren elämä koostuu monista erilaisista yhteisöistä.

Tutkielman tehtävänä on selvittää kirjallisuuskatsauksen avulla, miten sosiaalinen pääoma näkyy rikoksia tehneiden nuorten elämässä ja palveluissa. Palveluita tarkastelen palvelupolku - käsitteellä, joka käsittää nuoren elämään liittyvien eri palveluiden ja viranomaistahojen kontaktit nuoriin. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaista sosiaalista pääomaa alaikäisillä rikoksen tekijöillä on tutkimusten mukaan?
2. Miten sosiaalinen pääoma näkyy nuoren palvelupolulla?

2.1 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimus on kirjallisuuskatsaus, joissa käsitellään sosiaalisen pääoman vaikutusta alaikäisten nuorten tekemissä rikoksissa sekä heille suunnattuja palveluja ja tukitoimia. Review-tutkimuksessa keskeisiä tietolähteitä ovat tieteellinen kirjallisuus, ja tieteelliset aikakauslehdet. Lähteiden tulkinta tapahtuu itsenäisesti ja johdonmukaisesti tutkimustavoitteiden suuntaan. Perusajatukseltaan review-tutkimus on kriittistä arviointia jo julkaistusta tieteellisestä kirjallisuudesta. Päätelmä rakentuu yhteenvedon kaltaiseksi yleiskatsaukseksi ja tiivistelmäksi valitusta aihepiiristä. Tieteellisellä review- prosessilla tarkoitetaan puolueetonta vertaisarviointia, jonka avulla rakennetaan yleiskatsaus tutkittuun aiheeseen. (Kallio 2006, 20.)

Review -tutkimus etenee spiraalimaisesti tutkimusongelman määrittelemisestä aineiston kokoamiseen. Aineiston analyysissä perehdytään ja ryhmitellään löydettyjä havaintoja, jonka jälkeen tehdään synteesi nykytilanteesta, etsitään ongelmakohtia ja näiden perusteella rakentuu perusteltu argumentti ja johtopäätökset. Spiraalimaisuus tarkoittaa tutkimuksen jatkuvaa liikkeellä olemista. Tutkimuksen aikana joudutaan usein palaamaan prosessin aikaisempiin vaiheisiin, kun uutta tietoa tulee esiin. Tästä syystä aineiston kokoamisvaihe voi olla aktiivisena lähes koko tutkimuksen ajan. (Kallio 2006, 23-24.)

Tutkimusaineiston keruu tapahtui kirjaston hakupalveluiden kautta. Artikkelit ja kirjallisuus liittyvät sosiaalityön-, oikeus-, ja yhteiskuntatutkimuksen alueisiin. Englanninkielisen aineiston hakemisessa olen hyödyntänyt TEPA-tietopankkia, löytääkseni oikeat englanninkieliset käännökset ja sopivaa aineistoa. Finna-hakupalvelun kautta hain kansallisia tutkimuksia. Lisäksi olen käyttänyt Tampereen yliopiston Andorin ja Google Scholarin tietokantoja. Rajauksena olen käyttänyt 2000-luvulla tehtyjä vertaisarvioituja tai tieteellisiä julkaisuja kuten lisensiaattityöt tai väitöskirjat. Artikkeliaineiston hakua on täydennetty lukemieni artikkelien ja kirjallisuuden myötä niin kutsutulla helmenkalastus tekniikalla, jossa olen lähdeluetteloista etsinyt sopivaa aineistoa.

Artikkelit valikoituivat hakupalvelusta niin, että tein hakuja suomeksi. Käytin myös sanan katkaisua * merkin avulla. (lapset OR nuoret AND sosiaalinen pääoma AND rikollisuus / lapset OR nuoret AND rikollisuus / lapset OR nuoret AND rikollisuus AND palvelut OR tuki OR interventio).

Englanninkielisinä hakusanoina olen käyttänyt kohderyhmästä sanoja; child* OR youth* OR young* OR teenage* OR teen*. Rikollisuudesta olen käyttänyt; delian* OR crime* OR criminal*

OR offen* OR crime-proof* Interventioon olen käyttänyt; mediatioin* OR desistan* OR prevent* OR policy OR intervention* OR program*. Sosiaalinen pääoma; Social capital*. Sosiaali- ja nuorisotyö ”social work*” OR ”youth work*” OR ”child welfare*” OR ”child protection*”

Tavoitteenani oli löytää artikkeleja, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini ja toisivat esiin eri tieteenaloilla tehtyjä tutkimuksia. Luin hakukoneen tarjoamista artikkeleista tiivistelmiä ja arvioin sen perusteella, vastaako kyseinen artikkeli tutkimuskysymyksiini. Sisäänottokriteerit on esitetty taulukossa 1.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
vertaisarvioitu tai tieteellinen julkaisu	ei vertaisarvioitu tai tieteellinen julkaisu
suomi/englanti	muu kieli
ilmainen	maksullinen
vastaa tutkimuskysymyksiin	ei vastaa tutkimuskysymyksiin
empiirinen tutkimus	ei tieteellinen julkaisu
2000-luvun jälkeen tehty tutkimus	ennen 2000-lukua tehty tutkimus

Taulukko 1. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Kirjallisuuskatsauksen aineisto koostuu 11 artikkelista ja tutkimuksesta (liite 1), joista kolme on englanninkielisiä (Johnson ym. 2011, Saarikkomäki & Kivivuori 2013 ja Piil Damm & Dustmannin 2014). Neljä valituista artikkeleista (Ellonen 2005, Ellonen ym. 2008, Kääriäinen ym. 2005 ja Salmi 2006) tarkastelee nuoren sosiaalisen pääoman yhteyttä rikoskäyttäytymiseen. Perheen vaikutuksia nuoren elämänpolkuun tarkastellaan kahdessa artikkelissa (Holmila ym. 2008 ja Johnson ym. 2011). Asuin ympäristön vaikutukset nuoren rikolliseen käyttäytymiseen on tutkittu yhdessä artikkelissa (Piil Damm & Dustmannin 2014). Kahdessa artikkelissa tarkasteltiin poliisin suhtautumista nuoriin (Saarikkomäki & Kivivuori 2013 ja Savolainen ym. 2007). Yksi lisensiaattityö (Haarakangaan 2018) valottaa tilannetta lastensuojelun näkökulmasta ja nuorten ääni kuuluu väitöskirjassa (Äärelä 2012), jossa nuoret vangit kertovat peruskouluajastaan. Aineisto koostuu pääosin kotimaisesta aineistosta, koska kulttuuri ja kansallinen lainsäädäntö vaikuttavat nuorisorikollisuuden määritelmiin ja tarjolla oleviin palveluihin. Aineistosta kaksi ei

tarkastele kansallista palvelujärjestelmää. Johnson ym. (2011) amerikkalaisessa tutkimuksessa selvitetään vanhempien ja lapsen välisten suhteiden vaikutuksista rikolliseen käyttäytymiseen nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa. Se tuo esiin kodin sosiaalisen pääoman ja täydentää hyvin aineistoa. Samoin Tanskassa tehty tutkimus (Piil Damm & Dustmann 2014) tuo näkökulmaa siihen, miten ympäristö vaikuttaa nuorten käyttäytymiseen. Tutkimuksessa on seurattu pakolaisten sopeutumista yhteiskuntaan, kun heidät on sijoitettu satunnaisesti eri puolille maata. Ulkomaalaiset tutkimukset antavat näkökulmaa siihen, kuinka suuri vaikutus perheillä ja elinympäristöllä on nuoren elämään.

2.2 Aineiston analyysiprosessi

Aineiston sisällönanalyysi on tapahtunut teemoittelun avulla. Analyysissa tekstistä etsitään ja erotellaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat. Teemojen avulla aineisto pilkotaan jatkossa tehtäviä tulkintoja varten. Luokitellusta informaatiosta tehdään tulkintoja. Jos tutkittava aineisto on tuotettu ilman tutkijan etukäteistä suunnitelmaa, pitää tutkijan muodostaa jälkikäteen teoreettiset silmälasit, joiden kautta hän aineistoa tarkastelee. Teemoiksi valitut havainnot käyvät vuoropuhelua tutkielman teoria osion kanssa, samalla lomittuen toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 152-153, 174-175.)

Aluksi aineiston tarkastelu keskittyi sosiaaliseen pääomaan ja eri palveluihin. Aineiston lukeminen toistetusti tuotti itselleni uudenlaiset teoreettiset silmälasit ja keskityin lopulta vain erilaisiin sosiaalisen pääoman havaintoihin, koska eri palveluiden kuvaukset olivat enemmän taustalla olevia asioita ja tulivat ilmi lähinnä tutkimuksen lähtökohtana. Löydettyäni sosiaalisen pääoman havaintoja, esiin nousivat myös nuoren ympärillä olevat palvelut. Sosiaalinen pääoma, nuoren elämä ja siinä olevat palvelut toimivat analyysissäni eräänlaisina analyttisina välineinä, jäsentäen analyysia. Nuoren elämään liittyivät esimerkiksi ympäristöt ja ihmissuhteet, jossa nuori elää ja niiden heijastuminen hänen arkeensa. Nuoren elämän palveluihin liitin esimerkiksi koulun ja siellä olevan oppilashuollon, kuten myös muut viranomaispalvelut kuten lastensuojelu tai yhteistyön poliisin kanssa. Nämä elementit liittyivät analyysissä vahvasti nuorten sosiaaliseen pääomaan. Laadullisen sisällön analyysin avulla havainnoista muodostui käsitys siitä, millaisia sosiaalisen pääoman elementtejä nuoren rikoksentehtäjän elämään liittyy ja miten ne näkyvät palveluissa. Palveluiden välistä yhteyttä kuvattiin aineistossa niukasti, joten selkeiden palvelupolkujen kuvaaminen ei aineiston perusteella ollut mahdollista.

Sosiaalisen pääoman elementtejä oli kirjattu eri aineistossa eri käsitteiden avulla. Ensimmäisellä kierroksella havaintoja löytyi yli kolmekymmentä erilaista. Kävin havainnot uudelleen läpi ja yhdistelin niitä samankaltaisten sisältöjen osalta (liite 2). Tämän jälkeen havaintoja oli vielä parikymmentä. Kirjasin havainnot paperille ja tarkastelin niiden sisältöjä yhdistelemällä havaintoja sosiaalisen pääoman näkökulmasta omiksi kokonaisuuksikseen, jolloin havainnot tiivistyivät yhdeksään havaintoon. Jatkoin havaintojen tutkimista ja luokittelua, lopuksi luokittelin havainnot neljän pääteeman alle. Esimerkiksi nuorten elämän kontrolliin liitin eri tahoilta tulevan valvonnan, verkostot, vallankäytön, yhteisöt ja ympäristön. Interventio kuvaa puuttumista nuoren toimintaa ja siihen liittyviä toimenpiteitä, joita aineistossa kuvattiin pysähtymisenä, turvaverkostoina, tukitoimina, koulussa tapahtuvina opetusjärjestelyinä ja muiden viranomaisten ohjauksena. Sosiaaliseen pääomaan liittyy kiinteästi toivo tulevaisuudesta, jota kuvattiin myös luottamuksena, hyvinvointina, tulevaisuuteen liittyvillä ajatuksilla. Negatiivinen sosiaalisen pääoma näkyi aineistossa nuorten erilaisina syrjäytymisen riskeinä kuten kotoa saatuna negatiivisena sosiaalisena perimänä, masennuksena, päihteiden käyttönä, sosiaalisena merkintänä ja yhteisöstä tulleina riskeinä.

Lopulta aineisto tuotti neljä nuoren sosiaalisen pääomaan pääteemaa, joita olivat *kontrolli, interventio, toivo ja riskit*. Kolme sosiaalisen pääoman teemoista on positiivisia ja nuoren elämää tukevia. Neljäs teema on sosiaalisen pääoman negatiivinen ulottuvuus eli riskit nuoren elämässä. Osa havainnoista saattaa myös kuulua useamman teeman alle. Esimerkiksi yhteisöllä ja opetuksella tai ohjauksella on usein paljon positiivista tukea nuorelle, mutta toisaalta tarve miellyttää kavereita voi tuoda riskin lähteä rikolliseen toimintaan tai yhteisö saattaa ”opettaa” rikollista elämää nuorelle. Analyysin tuloksena syntyneet sosiaalisen pääoman teemat ja niiden sisällöt on koottu taulukkoon 2.

Teemojen sisällöt	ANALYYSISSA IDENTIFIOIDUT TEEMAT			
	KONTROLLI	INTERVENTIOT (pysähtyminen)	TOIVO	RISKIT
	Valvonta	Puuttuminen	Luottamus	Sosiaalinen perimä
	Verkostot	Yhteistyö	Tulevaisuus	Psyykkiset ongelmat
	Vallankäyttö	Tuki	Hyvinvointi	Päihteet
	Yhteisöt /Ympäristö		Hoiva	Syrjäytyminen
			Positiivinen palaute	Sosiaalinen merkintä
				Yhteisöt/Ympäristö

Taulukko 2. Analyysissä identifioidut sosiaalisen pääoman teemat ja niiden sisällöt.

3 SOSIAALINEN PÄÄOMA NUOREN PALVELUPOLUILLA

3.1 Kontrolli nuoren ohjauksen välineenä

Verkostojen osuus nuoren elämässä on tärkeä positiivinen sosiaalisen pääoman lähde, joka syntyy, kun nuorella on tunne, että hänestä huolehditaan vanhempien ja eri yhteisöjen taholta. Nuoren elämään liittyy kiinteästi omat sosiaaliset verkostot, mutta lisäksi ne voivat koostua monista yhteiskunnan rakenteissa olevista verkostoista kuten koulusta, sosiaalityöstä ja poliisin kontrollista. Verkostot ehkäisevät rikollista toimintaa, koska nuori ei halua loukata epätoivotulla käyttäytymisellä hänestä välittäviä ihmisiä. Vanhempien sitoutuminen nuoreen riittävän tuen ja seurannan näkökulmasta nähdään vähentävän rikollisuuden lisäksi mielenterveysongelmia ja haasteita jatko-opinnoissa (Johnson ym. 2011, 787, 789.)

Kontrollin teemaan kuuluu vahvasti nuoren valvonta, jonka toteuttajina voivat olla esimerkiksi vanhemmat, opettaja, läheiset, kaverit, ympäristö tai poliisi. Sosiaalinen pääoma voidaan nähdä voimavarana, joka yhdistää ihmisiä (Salmi 2006, 189). Kontrollin tarkoituksena on pitää huolta omasta yhteisöstään, vaikka siihen liittyy aina myös vallankäytön elementtejä. Vallankäyttö voi olla joko tiedostettua tai tiedostamatonta. Vallankäyttö voi liittyä eri viranomaisten toimintaan,

mutta se voi myös liittyä perheen sisäiseen vuorovaikutukseen tai kaverisuhteisiin. Vallankäyttö kuvautuu tässä yhteydessä pääasiassa positiivisessa valossa, mutta vallankäyttöön voi liittyä myös negatiivista kontrollia. Poliisin puuttuminen nuorten toimintaan on melko yleistä. Vain harvoissa tapauksissa poliisin puuttuminen nuorten käyttäytymiseen liittyy ”perinteiseen rikollisuuteen”. Tyypillisesti poliisi kohtaa nuoria liikenteen valvonnassa, epäiltäessä nuoren käyttävän alkoholia tai aiheuttavan häiriöitä. Valvonnan kohteena ovat useimmin pojat kuin tytöt. Yhden vanhemman perheen nuorilla näyttää olevan hieman korkeampi todennäköisyys siihen, että poliisi kiinnittää huomiota heidän toimintaansa. (Saarikkomäki & Kivivuori 2013, 352, 362-363, 364-365.)

Sosiaalinen tuki ja sosiaalinen kontrolli voidaan ymmärtää yhteisön tuottamaksi sosiaalisiksi pääomaksi, joka näkyy voimavarojen lisääntymisenä, riippumatta siitä tunnistaako nuori itse vastaanottavansa tukea ja kontrollia. Sosiaalisella pääomalla ei kuitenkaan aina ole samanlaisia vaikutuksia. Yhteisön rakenteelliset ominaisuudet vaikuttavat sosiaalisen pääoman muodostumiseen. Sosiaalisten suhteiden, luottamuksen ja kontrollin yhteys vaikuttaa enemmän yhteisön toimintaan kuin yksittäinen tekijä. Parhaimmillaan sosiaalinen pääoma vähentää nuorten masentuneisuutta ja rikollista toimintaa. (Ellonen 2005, 190; Ellonen ym.2008, 293.)

Ympäristöllä on suuri merkitys nuoren elämään. Sosiaalista pääomaa voivat perheen lisäksi tarjota monet erilaiset ympäristöt. Koulu on nuorelle keskeinen yhteisöllisyyden lähde. Koulun aikuiset voivat antaa nuorelle merkittävää tukea ja kontrolloida hänen toimintaansa, etenkin jos perheen omat voimavarat eivät ole siihen riittäviä. (Salmi 2006, 204). Ellonen ym. (2008, 288, 291) vertailivat peruskoulun oppilaiden kouluterveyskyselyissä kouluja, joissa hyvissä kouluissa raportoitiin vain vähän nuorten tekemään rikollisuutta ja nuorten masennusta havaittiin vain vähän. Vertailukouluissa masentuneisuutta ja rikekäyttäytymistä esiintyi enemmän. Erot hyvien ja vertailukoulujen välillä olivat pieniä, mutta niissä näkyi kuitenkin eroavuuksia. Hyvien koulujen oppilaat kertoivat tulleensa kontrolloiduksi enemmän, kun vertailukoulujen vastaajat. Erityisesti vanhempien ja naapuruston kontrollissa ero oli merkittävä. 19 % oppilaista, jotka olivat vertailukouluissa eivätkä kokeneet opettajan kontrollia olivat syyllistyneet vähintään viiteen rikkeeseen koulussa kuluneen vuoden aikana. Vastaava luku hyvissä kouluissa oli 8 %. Toisaalta nuoret (11 %), jotka vertailukouluissa kokivat opettajien kontrolloivan heitä, tekivät eniten rikkeitä koulussa. Aikuisten huomion ja kontrollin nähdään kiinnittyvän enemmän niihin nuoriin, jotka ovat aikaisemmin jääneet kiinni erilaisista rikkeistä.

3.2 Intervention vaikutukset nuoren käyttäytymiseen

Interventioilla tarkoitetaan väliintuloa asioissa, joissa nuoren käyttäytyminen on herättänyt aikuisen huolen. Nuoren kanssa pysähdytään miettimään, mitä on tapahtunut ja miten jatkossa pitäisi toimia. Interventio voi olla yksittäisen toimijan tilanteeseen puuttumista tai se voi muodostua moniammatillisesti. Pysähtymisen ja puheeksi ottamisen voi tehdä vanhempi, opettaja, ohjaaja tai vaikka naapuri. Interventioon sisältyy jo itsessään ohjauksellinen työskentelyote. Yhteistyössä voidaan nähdä palvelupolun muodostumista.

Kollektiivinen toimintakyky kuvaa alueen asukkaiden kykyä puuttua nuorten epäsopivaan käyttäytymiseen ja toisaalta lisää asuinalueella vallitsevaa luottamusta (Kääriäinen 2005, 31). Holmila ym. (2008, 425) ovat todenneet kielteisen sosiaalisen perimän voittamista selvittävässä tutkimuksessa, että vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen voidaan vaikuttaa. Puuttumisen ajankohdassa tulee huomioida se, milloin tiiviin yhteyden harjoittelu esimerkiksi sijoitetun lapsen biologisiin vanhempiin voi aiheuttaa enemmän vahinkoa kuin positiivista pääomaa. Päihdeongelmaisen perheen tukemisessa tulee huomioida lapsen hoitamisen lisäksi myös vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmien hoidon ja tuen riittävyys. Intervention oikea-aikaisuus ja laadukkuus ovat lähtökohtia sille, että kielteinen sosiaalinen pääoma pystytään katkaisemaan ilman, että se aiheuttaa lapselle tai vanhemmalle psykososiaalista kriisiä. Vaikka Holmila ym. (2008) tutkimuksessa keskitytään lasten ja vanhempien välisen sosiaalisen perimän haasteisiin. Siinä näkyy hyvin se, että ajoissa asioihin puuttumalla voidaan vaikuttaa lapsen tulevaisuuteen. Haarakankaan (2018, 110) tutkimuksessa lastensuojelun arviossa huomioitiin esimerkiksi nuoren hyvinvointia, vanhempien ja nuoren vuorovaikutusta, koulukäyntiä, nuoren ja vanhemman psyykkistä vointia, päihteiden käyttöä, väkivaltaisuutta ja tukiverkostoja. Tämän vuoksi esimerkiksi koulun ja terveydenhuollon tulisi tunnistaa näitä perheitä aikaisemmin. Lapsen kiinnittyminen ja luottamus häntä hoitaviin aikuisiin parantaa lapsen hyvinvointia myöhemmin.

Pysähtyminen voi tarkoittaa turvaverkostojen rakentumista nuoren ympärille ja viranomaisten kesken työnjaoista sopimista. Varhainen ongelmiin puuttuminen mahdollistaa pehmeämpien keinojen käyttämisen, kun tarvetta selviin rangaistuksiin ei ole. Näin pystytään välttämään myös leimaantuminen ”rikolliseksi”. Vuorovaikutushaasteita voidaan tukea tehostamalla sosiaalista tukea, esimerkiksi koulussa. Tämä voi auttaa nuorta integroitumaan yhteisöön. (Salmi 2011.204). Koulussa voidaan tarjota erilaisia tukitoimia, erityisopetusta tai erilaisia opetusjärjestelyjä. Äärelän (2012, 228) tutkimuksessa nuoret nostivat myönteisenä asiana esiin siirron pienryhmiin,

joka lisäsi heidän kouluviihtyvyyttään. Sosiaalisen tuen tiedetään vähentävän masentuneisuutta, samoin kun sosiaalinen kontrolli vähentää rikollista käyttäytymistä. Kääriäisen ym. (2005, 36, 38) tutkimuksessa havaittiin, että pienissä kunnissa koulut pystyivät kompensoimaan ja tukemaan nuoria, joiden perheissä oli työttömyyttä tai psyykkistä kuormitusta. Koululla yhteiskunnallisena palveluinstituutiona on mahdollisuus olla nuoren ja perheen tukena, sekä kontrolloida heidän toimintaansa.

Lastensuojelussa interventiot voivat olla tukitoimien tarjoamista perheelle tai nuorelle. Poliisin puuttuminen nuoren käyttäytymiseen voi liittyä puhuttelun ja rikollisen käyttäytymisen näkyväksi tekemiseen, kuulustelemalla tai tutkinnan aloittamisella. Oleellista on viranomaisten välinen yhteistyö. Tieto nuoren rikollisesta käyttäytymisestä tulee välittyä myös huoltajille ja lastensuojelun viranomaisille. Nuoren ensimmäiseen rikoksesta johtuvaan lastensuojeluilmoitukseen ei reagoida kovin herkästi, kolmannen- tai neljännen rikoksen jälkeen puuttuminen lastensuojelun taholta tapahtuu lähes aina ja asiakaskontaktien määrä näyttää kasvavan tasaisesti rikollisuuden toistuessa. (Savolainen ym. 2007, 22, 33-34.) Haarakankaan (2018) lisensiaattityössä lastensuojelun toimenpiteet toteutuivat, jos nuorella oli ongelmia koulunkäynnissä ja psyykkisen hyvinvoinnin kanssa. Lisäksi lastensuojelun asiakkuuden taustalla olivat vanhempien mielenterveys- ja/tai päihdeongelmat, toistuvat riidat vanhempien ja nuoren välillä, väkivallan käyttö kasvatuskeinona tai muut haasteet vastata lasten erityistarpeisiin. Lastensuojelun ilmoituksia tehtiin eniten terveydenhuollosta ja koulusta. Seuraavina olivat vanhemmat itse, poliisi ja hätäkeskus. Lastensuojelun selvityksissä tietolähteinä oli käytetty nuorta, vanhempia, lähiverkostoa ja muita ammattilaisia. (Haarakangas 2018, 55, 67, 104.)

Savolainen ym. (2007, 3) ovat tutkineet kontrolliviranomaisten toiminnan raja-alueita alle 15-vuotiaiden tekemissä rikoksissa. Alle 15-vuotias nuori ei ole Suomen rikoslain mukaan rikosoikeudellisessa vastuussa teostaan. Seurauksia tekijälle kuitenkin rikoksesta tulee. Poliisi suorittaa nuorelle kuulustelun ja tutkinnan rikokseen liittyen ja tekee tarvittaessa lastensuojeluilmoituksen. Tutkimusaineistossa (n=2652) poliisin kuulustelemilta nuorilta yli puolella (52 %) oli ennestään lastensuojelukontakti. Heistä lastensuojeluarviointi tehtiin lähes puolelle nuorista (46 %) ja heistä 541 sijoitettiin kodin ulkopuolelle. Rikollinen käyttäytyminen oli sijoituksen ensisijaisena syynä 3 % tapauksista. Tärkeä huomio tässä tutkimuksessa on se, että enemmistö ensikertalaisista rikoksentekijöistä ei jatkanut rikollista toimintaa. Seurannassa pojat

uusivat rikollisen tekonsa tyttöjä useammin. Kuitenkin heistä 10 % syyllistyi vähintään neljään rikokseen. Poliisin ja sosiaaliviranomaisen puuttuminen rikolliseen toimintaan voi toimia väliintulona nuoren epäsuotuisaan käyttäytymiseen ja näin tukea nuorta rikoksettomaan elämään.

Ongelmien varhainen tunnistaminen ja niihin puuttumisen merkitys korostuu. Haarakankaan (2012, 104.) mukaan lastensuojelun arvioinnissa vanhempien ja lastensuojelun työntekijä välille näyttää syntyvän yhteistyökumppanuus, jolloin nuoren toiveiden kuuleminen jää arvioissa selvästi vähemmälle. Äärelän (2012, 257) tutkimuksessa, nuoret kertovat moninaisista ongelmista jo lapsuudessaan. Kouluikäisenä kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu entisestään. Yhteistyöllä voidaan ehkäistä lapsen ja nuoren syrjäytymistä, etsimällä hänelle oikeanlaisia tukitoimia. Koulussa hengissä selviäminen ei edistä jatko-opintoihin ja aikuisuuteen selviämistä. Haarakankaan (2018, 92-93) lisensiaattityössä lastensuojeluilmoitusten kirjausten tarkastelussa näkyy interventioiden huomioiminen, kun nuori on syyllistynyt rikokseen. Herää kuitenkin kysymys siitä, ovatko interventiot olleet riittäviä. Nuorta tai vanhempaa voidaan ohjata ottamaan yhteyttä muihin palveluihin. Merkintöjä tuen siirtymisestä toisaalle ei raportissa kuitenkaan mainita.

3.3 Toivo tulevaisuuden suhteen

Positiiviseen sosiaaliseen pääomaan liittyy kiinteästi toivon -käsite, johon liittyvät myönteiset ajatukset tulevaisuuden suhteen. Asioihin ei aina liity konkreettisia tekoja, vaan tunnetta siitä, että asiat järjestyvät ja tarvittaessa tukea on saatavissa. Tämä lisää nuorelle positiivista toivoa. Saarikkomäen & Kivimäen (2013, 362) tekemässä tutkimuksessa nuoret poliisivalvonnan kohteena nousee esiin se, miten nuoret, joilla on tulevaisuuden suunnitelmia, ovat vähemmän tekemisissä poliisin kanssa.

Luottamukseen liittyy ajatus siitä, että elämä muuttuu paremmaksi, tilanteet helpottuvat ja asioihin löytyy ratkaisu. Erilaisissa yhteisöissä sosiaalinen pääoma rakentuu eri tavoin. Sosiaaliseen pääomaan liitetään yleensä luottamus, verkostot ja taloudellinen pääoma. Suomessa eriarvoisuus korostuu vähemmän kuin monissa muissa yhteiskunnissa. Suomessakin löytyy eroja erilaisten yhteisöjen, kuten perheiden, asuinalueiden kesken (Salmi 2006, 203; Kääriäinen ym. 2005, 31). Suomessa hyvinvointi jakautuu kuitenkin melko tasaisesti eri väestöryhmien välillä. Tähän vaikuttaa Suomen yhtenäinen perusopetusjärjestelmä, johon kaikki osallistuvat taustastaan

riippumatta. Näyttää siltä, että koulun antama sosiaalinen pääoma voi osittain kompensoida perheen sisäisiä sosiaalisen pääoman puutteita (Ellonen 2008, 292). Äärelän (2012, 237-238) aineistoissa nuoret toivoivat kouluihin lisää välittämistä, hyväksyntää ja kokonaisvalaista nuoren huomioimista. Opettajan tulisi kohdata oppilaat inhimillisesti ja johdonmukaisesti, aikuisena, joka asettaa rajoja ja välittää oppilaistaan. Nuoret kertoivat toivovansa, että aikuiset olisivat riittävän vahvoja ja turvallisia vierellä kulkijoita, joille nuori voi tarvittaessa ilmaista epävarmuuttaan ja pahaa oloaan, ilman, että aikuinen loukkaantuu tai suuttuu.

Johnson ym. (2011, 796) ovat tutkineet vanhempien ja lapsen välistä suhdetta ja todenneet, että lapset, joiden vanhemmat ovat huolehtineet ja luottaneet lapsiinsa, oppivat sosiaalistesti taitaviksi paremmin kuin lapset, joita on pelkästään valvottu. Tämä nähdään, kun on tutkittu 17-24 vuotiaita nuoria aikuisia. Kiintymys vanhempiin jatkuu nuorten muutettua pois lapsuuden kodistaan ja vanhempien tukiessa heidän itsenäistymistensä ja yleistä hyvinvointiaan. Vanhemman ja lapsen positiivista vuorovaikutusta tukee lapsuuden kehitys ilman suuria ristiriitoja ja vahvistaa heidän suhdettaan. Negatiivinen vuorovaikutus on yleistä perheissä, joissa lapsen käytös on ollut ristiriitaista, aggressiivista ja lapsen kasvaessa on lisäksi esiintynyt rikollista käyttäytymistä. Tämä altistaa nuoren vanhemmilta saatuun toistuvaan kielteiseen palautteeseen, joka puolestaan vähentää luottamusta ja kiintymystä vanhemman ja lapsen välillä. Tämän seurauksena voi olla edelleen poikkeavan käyttäytymisen jatkuminen. (Johnson 2011, 796; Salmi 2006, 202). Nuoren hyvinvoinnin ja terveen kehityksen taustalla voivat olla perheen tuen lisäksi myös muita nuorelle merkittäviä tahoja, kuten koulu, asuinympäristö ja kaverit. (Ellonen 2005, 191).

Toivon vastakohtana on toivottomuus, joka näkyy Äärelän (2012) väitöskirjassa, jossa nuoret vangit muistelevat peruskouluaikaansa. Oppimisessa alisuoriutuminen, epäonnistuminen sosiaalisissa suhteissa ja ei-toivottu käyttäytyminen veivät pohjaa koulutyöstä. Kouluhistoriansa nuoret muistelivat alkaneen hyvin, mutta myöhemmin konfliktit aikuisten kanssa ja kokemus ulkopuolisuudesta veivät pohjan yhteistyöltä. Pienryhmäopetukseen pääseminen lisäsi toivoa siitä, että oppivelvollisuudesta on mahdollista selvitä. Myönteistä asennetta ja toiveikkuutta lisäsivät oma sosiaalinen ryhmä, johon kelpasi omana itsenään, joustavuus, huolehtiva aikuinen, kontrollointi, ja tunnustuksen saaminen pienestäkin onnistumisesta. Nämä vahvistivat nuorten toiveikkuutta selvitä peruskoulusta.

3.4 Riskit sosiaalisena pääomana

Erilaiset riskit vaikuttavat negatiivisesti sosiaaliseen pääomaan. Riskejä voi olla nuoren perheessä sosiaalinen perimä voi tarjota nuorelle ”köyhät” eväät elämään. Taustalla voivat olla taloudellinen niukkuus, päihdeongelmat tai erilaisiin mielenterveysongelmiin liittyvät haasteet. Kriminologiassa esiintyy kaksi sosiaalista pääomaa lähellä olevaa käsitettä. Toinen liittyy yhteisön kyvyttömyyteen sopia yhteisistä tavoitteista ja ratkaista ongelmia. Tätä kutsutaan disorganisaatioteoriaksi. Teoriaan liittyy taloudelliset haasteet, etninen heterogeenisyys ja sosiaalisten verkostojen vähyys, joka näkyy yhteisön kyvyttömyytenä kontrolloida jäsentensä käyttäytymistä. Kontrolliteoria puolestaan selittää epävirallisen sosiaalisen kontrollin puutetta. Nuoret, joihin ei kohdistu valvontaa, ovat alttiimpia ajautumaan rikollisuuteen. (Kääriäinen ym. 2005, 31.) (Piil Damm & Dustmann 2014, 1806, 1830) toteavat, että rikollisuus asuinalueella lisää erityisesti nuorten miesten väkivaltarikollisuutta. Erityisen herkkiä rikollisen asuinalueen vaikutuksille ovat 10-14 -vuotiaat lapset, jotka ovat erityisen vastaanottavaisia roolimalleille. Naapurustossa, jossa esiintyy rikollisuutta, asukkaiden keskinäinen sosiaalinen vuorovaikutus lisää rikollisuuden ilmenemistä. Holmila ym. (2008, 422) toteavat, että vanhempien päihdeongelmat lisäävät nuorten riskikäyttäytymistä. Altistuminen väkivallalle lisää puolestaan psyykkisiä häiriöitä. Nuorilla, joiden vanhemmilla on päihdeongelmia, huomataan vähemmän persoonallisuuteen liittyviä vahvuuksia ja toisaalta tunnistetaan enemmän tunne-elämän ja käyttäytymisen riskitekijöitä, jotka altistavat psykiatrisille häiriöille. Yksilölliset haasteet ja ongelmat ympäristössä kasaantuvat herkästi. Usein aggressiivisista ja epäsosiaalisista lapsista kehittyä ongelmanuoria ja myöhemmin mukaan voi tulla rikollista käyttäytymistä. (Salmi 2006, 201.) Nuorten toiseuden kokemuksen taustalla oli ristiriitaiset vaatimukset kodin kasvu ympäristön ja koulun odotusten välillä. Äärelän (2012, 226-227, 240) väitöskirjassa nuoret kokivat, että he eivät kelpaa kouluun omana itsenään, vaan heiltä odotetaan käyttäytymistä, mitä he eivät osaa. Nuoret kokivat, että koulun edetessä heidän käsityksensä itsestään tavallisina lapsina katosi kokonaan.

Nuoret, jotka syyllistyvät rikoksiin ja käyttävät runsaasti alkoholia ovat todennäköisesti poliisin seurannassa. Lisäksi poliiseille sosiaalisesti merkittäviä eli sosiaalisesti näkyviä nuoria ovat ne, joilla on vähäinen kiinnostus jatko-opintoihin, ovat yksinhuoltajien lapsia sekä pojat, jotka asuvat kaupungissa. (Saarikkomäki & Kivivuori 2013, 364-365.)

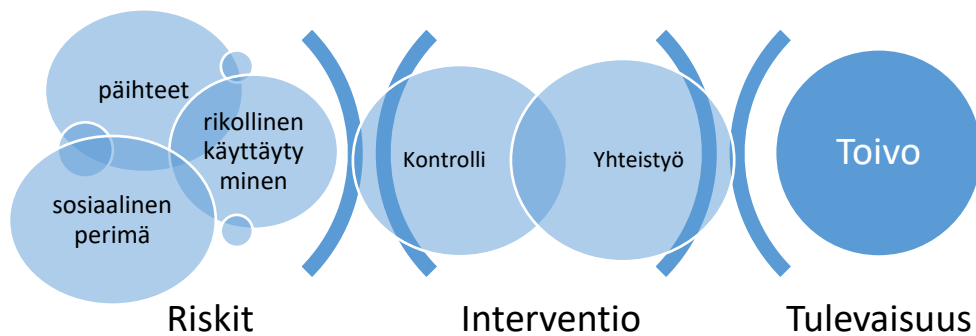
Nuoren kuormittuminen voi lisätä riskejä masentumiseen ja päihdeongelmiin. Nuoren saama ohjaus lähiympäristöstä ei mahdollista tasa-arvoista nuoruutta. Nuorten masentuneisuudella ja

rikollisella käyttäytymisellä näyttää olevan selvä yhteys. Masentuneisuus voi olla seurausta rikollisesta käyttäytymisestä tai rikollinen käyttäytyminen voi olla seurausta masennuksesta. (Kääriäinen 2005, 33.)

Kavereiden merkitys on keskeinen tarkasteltaessa alaikäisten rikollisuutta, usein rikosilmoituksiin kirjataan useampia epäiltyjä tekijöitä. Runsas ja tiivis kaveripiiri näyttää lisäävän erityisesti poikien rikollista käyttäytymistä. Ympäristön vaikutus näkyy tutkimuksessa siten, että alueilla, joissa asukkaat kokevat turvattomuutta ja rikollisuuden pelkoa, esiintyy enemmän alaikäisten tekemää rikollisuutta. Kahdella kolmasosalla niistä nuorista, jotka ovat jääneet kiinni vähintään kolmesta rikoksesta, on olemassa rikosilmoitusta edeltävä lastensuojelumerkintä. Tätä havaintoa tukevat varhaislapsuuden kasvuolosuhteiden haasteet, jotka näkyvät myöhemmin nuorten rikoskäyttäytymisessä. (Savolainen ym. 2007, 15, 19-20; Piil Damm & Dustmann 2014, 1822; Ellonen 2005,189).

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millaisena sosiaalinen pääoma näyttäytyy alaikäisten rikoksen tekijöiden elämässä ja miten se liittyy nuorten saatavilla oleviin palveluihin, jota kuvattiin teoriassa palvelupolku -käsitteellä. Tutkielman yhteenvetona voidaan todeta, että riskien tunnistaminen on viranomaistoiminnan tärkeä lähtökohta. Riskien tunnistaminen lapsen tai nuoren elämässä mahdollistaa intervention hänen tilanteeseensa. Interventio rakentuu kontrollista ja yhteistyöstä perheen ja viranomaisverkostojen kesken. Työskentelyn tavoitteena on löytää voimavaroja, uutta sosiaalista pääomaa ja toivoa tulevaisuuden suhteen. (kuvi 3.)

Kuvio 3. Sosiaalisen pääoman tunnistaminen alaikäisen rikoksen tekijän palvelupolulla.

Tutkielman teoriaosuudessa ja aineistoon tutustuessani oletukseni oli, että löydän aineistojen avulla erilaisia palvelupolkuja, joissa näkyy sosiaalinen pääoma. Tarkempi tutustuminen aineistoon ja sen analysointi paljasti runsaasti sosiaalisen pääoman elementtejä, mutta vain hyvin vähän selviä palvelupolkuja. Kielteisen sosiaalisen pääoman elementit, jotka olen nimennyt riskeiksi, nousivat aineistosta selvästi esiin. Tämä saattaa johtua siitä, että tarkasteltaessa nuoren rikollista käyttäytymistä, etsitään usein taustalla olevia ongelmia. Lopulta keräsin aineistosta sekä positiiviset, että negatiiviset sosiaalisen pääoman havainnot. Käsitellessäni aineistoa huomasin, että on varsin keskeistä tunnistaa erilaisia riskejä nuoren sosiaalisessa pääomassa. Tämä mahdollistaa nuoren tilanteeseen pysähtymisen ja ympäristön riittävän kontrollin eli valvonnan tarjoamisen. Nuoren elämään voidaan ikään kuin liittää korjaavia sosiaalisen pääoman elementtejä

yksilöllisen tarpeen mukaan. Tähän tarvitaan eri palvelujen muodostamia palvelupolkuja, joihin nuori ei eksy, vaan voi kulkea kohti parempaa tulevaisuutta.

Palvelupolkujen kuvaamiseen liittyvät havainnot olivat aineistossa sisäänrakennettuna. Aineistossa oli useita mainintoja eri viranomaisten palveluista ja työntekijöiden tehtävistä, joihin sisältyivät kontrollin, interventioiden, toivon ja riskien tunnistaminen sekä erilaisia niihin liittyviä toimenpiteitä. Selkeää kuvaa yhteistyöstä ja palvelupolusta ei aineiston avulla saada rakennettua. Sosiaalinen pääoma sisältyy nuorten elämään eri toimintaympäristöissä. Yksilöiden ja perheiden erilaisista tarpeista riippuu, kuinka paljon kodin ulkopuolisia tahoja tarvitaan tukemaan nuoren kasvua ja hyvinvointia. Hyvinvointivaltiossa kaikille kuuluu samat peruspalvelut kuten neuvola, varhaiskasvatus ja perusopetus. Aineistossa korostuu erityisesti koulun rooli nuoren sosiaalisen pääoman lähteenä. Vertaisyhteisöillä eli kavereilla näyttää olevan nuorille erityinen merkitys tuki- ja kontrolliresurssina (ks. Korkiamäki 2008).

Aineistossa nuorten palvelupolku näyttäytyy lähinnä koulun, poliisin ja lastensuojelun kohtaamisissa. Yhteistyöstä aineistossa oli lähinnä yksittäisiä ylimalkaisia mainintoja. Lastensuojeluilmoitusten tekijöinä koulu ja poliisi pitivät kärkipaikkaa. Lastensuojelun yhteistyötahoina mainittiin lähinnä terveydenhuolto. Tämän aineiston perusteella ei voida päätellä nuorten palvelupolkujen sujuvuudesta muuta kuin se, että viranomaistahot tunnistavat muita toimijoita ja nuorten kanssa työskennellessä heillä on usein yhteistä rajapintaa eri palveluiden kesken. Yhteistyön lisäämiselle olisi varmasti tarvetta niin nuorten kuin yhteiskunnan resurssien näkökulmasta.

Asuinympäristön vaikutukset voivat olla nuorta tukevia tai se voi aiheuttaa hänelle negatiivisen sosiaalisen pääoman kautta riskejä, joita voivat olla jengiytyminen sekä päihteitä suosiva ja rikollisuutta hyväksyvä ilmapiiri. Ulvisen (1998) julkaisemassa kuviossa elämänhallinnasta, jota olen tämän teoria osassa mukailnut (sivu 8), voidaan tarkastella myös sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Elämänhallinta vaatii onnistuakseen positiivisia sosiaalisen pääoman elementtejä ja niiden puutteet lisäävät riskiä syrjäytymiseen. Syrjäytymisen ehkäiseminen on nuoren osallisena pitämistä (Äärelä 2012, 240).

Lastensuojeluun tarvitaan jatkossa moniammatillisesti ja -näkökulmaisesti tuotettua tietoa (Heino & Pösö 2003, 594). Haasteena on lastensuojelun toimenpiteiden seurannan puutteet rikollisuuden näkökulmasta. Millaisiin lastensuojelullisiin toimenpiteisiin rikollinen toiminta johtaa, jatkuuko

nuoren rikollinen käyttäytyminen vai saadaanko toimenpiteillä toivottuja vaikutuksia. (Kivivuori 2009, 48.) Nuorisoriikollisuutta voidaan pitää yhtenä epäsosiaalisuuden muotona. Tämän vuoksi nuoria tulisi auttaa myös muilla kuin oikeusjärjestelmän keinoilla. Nuoren rikollisuus on koko yhteisön, ei vain yksilön ongelma. Rikollisuuteen puuttuminen nähdään poliisin ja viranomaisten tehtävänä, vaikka tiedetään, että myös epävirallisella valvonnalla voidaan estää rikollisuutta. Taustalla on ajatus siitä, että ihmiset rikkovat herkästi sääntöjä, jos kontrolli ei sitä estä. Tätä kutsutaan sosiaalisen kontrollin teoriaksi. Sosiaalinen kontrolli voi koostua viranomaisten valvonnasta tai epävirallisesta esimerkiksi vanhempien, naapureiden tai koulun kontrollista. Rikokskäyttäytymisen taustalla nähdään löystyneet siteet yhteiskuntaan ja siellä vallitseviin normeihin. Haasteena voi kuitenkin olla nuoren saaminen riittävän kontrollin piiriin. (Laitinen & Nyholm 1995, 215; Kivivuori ym. 2018, 172.) Lisäksi nuorisoriikollisuutta tarkasteltaessa tulee muistaa tilastolukujen kertovan rikollisuuden lisäksi myös sosiaalisen kontrollin määrästä. Kuolemaan johtavista vakavista rikoksista poliisin tilastot ovat melko luotettavia. Liikenerikkomus, varkaus- tai väkivaltarikosten kohdalta virallisia tilastoja ei voida pitää luotettavina. Osa rikoksista jää niin sanotuksi piilorikollisuudeksi. (Kivivuori 2002, 3-4.)

Jatkossa tulisi lapsi- ja nuorisopolitiikkaa edistää aikuisten ja nuorten välistä luottamusta vahvistamalla. Luottamuksen lisäämiseksi eri-ikäisten ihmisten kanssakäymistä tulisi lisätä. Lisäksi tämä edellyttää nuoriin liittyvän positiivisen julkisuuskuuvan vahvistamista ja huolen ja pelon ilmapiirin vähentämistä. Riskejä korostavassa riskipolitiikassa on ymmärrettävä, että kaikki eivät voi kuulua riskiryhmään. Nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen vaatii myös heidän osallistamistaan ja toimijuuden vahvistamista. (Harrikari 2008, 269-271.)

Sosiaalisen pääoman tunnistamisella ja positiivisella vahvistamisella voidaan ehkäistä nuorten rikollista käyttäytymistä. Varhainen puuttuminen on väline, jolla voidaan ehkäistä sosiaalisen perimän siirtymistä tuleville sukupolville ja vähentää syrjäytymistä. Resurssien rajallisuuden vuoksi kontrollia on järkevää kohdentaa sinne, missä riskit ovat näkyvissä. Sosiaalinen merkintä voi siis olla työvälinen ammatilliselle interventiolle. Riskien tunnistamisen pitäisi johtaa toimenpiteisiin ja käynnistää nuoren tueksi mahdollisuuden käsitellä ongelmia ja etsiä myönteisiä sosiaalisen pääoman lähteitä. (Eloheimo 2010,76 - 77.)

Tutkielman tekemiseen liittyy aina monia päätöksiä ja valintoja, joita tulee arvioida myös tutkimuseettisistä näkökulmista. Kirjallisuuskatsauksessa aineiston valintaan ei liity tutkimuslupakysymyksiä, mutta aineiston valinnan tarkoituksenmukaisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Samoin tarkkuutta tarvitaan aineiston käsittelyssä, jotta se tuottaa oikeita ja

tarkoituksenmukaisia havaintoja. Tutkielman raportoinnissa tulee kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että aineiston havainnot mainitaan totuudenmukaisesti ja asiallisesti ja erotetaan selkeästi tutkijan omista pohdinnoista ja johtopäätöksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 52.)

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut sosiaalisen pääoman ja nuorisorikollisuuden yhteyttä. Nuorten palveluiden pirstaleisuuden vuoksi halusin laajentaa aineiston valintaa eri tieteenaloille, saadakseni käsitystä nuoren palvelupolusta ja moniammatillisuudesta. Aineiston valinnassa korostuu nuorten rikollisesti käyttäytyvien sosiaalisen pääoman elementit ja eri palvelujen tarjoajien näkökulmat. Olen pyrkinyt lisäämään tutkielman luotettavuutta siten, että olen tutkinut ilmiötä eri näkökulmista. Tehdyt johtopäätökset ovat omia tulkintojani, jotka muodostuvat teorian ja analyysin muodostamasta pohdinnasta.

Tutkielman tekeminen on herättänyt paljon pohdintaa nuorisorikollisuuden syistä ja taustoista. Työn edetessä on selvinnyt, että ammattilaiset tunnistavat lasten ja nuorten kielteistä sosiaalista pääomaa varsin hyvin. Asioihin puuttuminen riittävän varhain on kuitenkin vaikeaa. Nuoren jäädessä kiinni rikollisesta toiminnasta, on tärkeää viimeistään silloin pysähtyä vakavasti pohtimaan, miten nuorta voidaan tukea. Rikoskierteen pysäyttäminen on tehokkaampaa tuella kuin rangaistuksilla pelottelemalla. Jatkossa olisi tärkeä selvittää, millaista tukea nuorille rikoksiin syyllistyneille on tarjottu, ja mitä nuoret itse niistä ajattelevat.

LÄHTEET

Alhanen, Kai (2014). Vaarantunut suojeluvalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24/2014, THL.

Conger, Rand D & Belsky, Jay & Capaldi, Deborah M. (2009) The intergenerational transmission of parenting: Closing comments for the special section. *Development Psychology* 45, 1276– 1283.

Conger, Rand D & Nepl, Tricia & Kim, Kee J & Scaramella, Laura (2003) Angry and aggressive behavior across three generations: A prospective, longitudinal study of parents and children. *Journal of Abnormal Child Psychology* 31, 143–160.

Danielsson, Petri (toim.) Rikollisuustilanne (2019). Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. *Katsauksia* 42/2020. Helsingin yliopisto.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Helsinki: Gummerus.

EUR-lex (2006). Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Nuorisorikollisuuden torjuminen, nuorten tekemien rikosten käsittely ja nuoriso-oikeusjärjestelmän rooli Euroopan unionissa” (2006/C110/13). Luettu 30.10.2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX:52006IE0414>

Ellonen, Noora & Korkiamäki, Riikka 2008. Sosiaalinen pääoma lasten ja nuorten hyvinvoinnin resurssina. Sosiaalisen pääoma -käsitteen käyttö kansainvälisessä lapsuus- ja nuorisotutkimuksessa. Teoksessa Ellonen, Noora 2008. *Kasvuyhteisö nuoren turvana*. Tampere: Juvenes Print.

Ellonen, Noora & Korkiamäki, Riikka (2006). Sosiaalinen pääoma lapsen ja nuorten hyvinvoinnin resurssina. Sosiaalinen pääoma -käsitteen käyttö kansainvälisessä lapsuus- ja nuorisotutkimuksessa. Teoksessa Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta 2006. *Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia*. Helsinki: PS-kustannus, 221-250.

Eloheimo, Henrik (2010). Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Turun yliopiston julkaisuja. Turku: Painosalama Oy.

Haikkola, Lotta & Hästbacka, Noora & Pekkarinen Elina (toim.) (2019). Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulma palveluihin. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34.

Hallintolaki (434/2003) Viitattu 2.1.2021

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Hallintolaki>

Harrikari, Timo (1999). Lapsi rikoksesta epäiltynä. Lapsirikollisuus poliisin esitutkinta aineistossa. Vankeinhoidon koulutuskeskus.

Harrikari, Timo (2008). Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura julkaisuja 87. Helsinki: Hakapaino.

Hsung, Ray-May (toim.) & Nan, Lin & Breiger, Ronald (2008). Social Networks in Markets, Communities and Families, Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central.

Hirschi, Travis (1969). Causes of Delinquency. Berkeley: University of California Press.

Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2003). Tilastot ja tarinat lastensuojelun tietolähteenä.

Yhteiskuntapolitiikka 68 (6), 584-597. Viitattu 30.12.2020

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100156/036heino.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.) (2006). Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221, Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura julkaisuja 66, Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisu 33.

Innokylä, (2020). Palvelupolku. Viitattu 7.11.2020. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/palvelupolku>

Juhila, Kirsi (2006). Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Jahnukainen, Markku (2004). Koulukodin jälkeen. Vuonna 1996 ja 2000 kotiutettujen nuorten yhteiskuntaan jäsentyminen ja riskikäyttäytymisen jäsentyminen. Teoksessa Jahnukainen, Markku

& Kekoni, Taru & Pösö, Tarja (toim.): Nuoruus ja koulukoti. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 43, Helsinki, 293-330.

Kivelä, Päivi (2014). Syrjässä syntyneet: pelon sosiaalipolitiikka ja verkostoyhteistyön mahdollisuudet maaseudulla. Helsinki: Sininauhaliitto.

Kivivuori, Janne (toim.) (2002). Nuoret rikoksen tekijöinä ja uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 188. Helsinki: Hakapaino.

Kivivuori, Janne (2008). Rikollisuuden syyt. Helsinki: Nemo.

Kivivuori, Janne (toim.) (2009). Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus. Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94.

Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina & Danielsson Petteri (2018). Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Tallinna: Gummerus.

Kivivuori, Janne & Salmi, Venla (2005). Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995-2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214.

Kallio, Tomi. J. (2006). Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. Hallinnon tutkimus 2, 18-28.

Korkiamäki, Riikka (2008). Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa: Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) 2008. Yhteisöt ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus.

Korkiamäki, Riikka (2013). Kaveria ei jätetä. Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.

Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora (2005). Nuoret lähiyhteisössä – hyvinvointitutkimusta Jorma Sipilän jalanjäljissä. Janus vol.13 (3), 341-348. Viitattu 24.11.2020 <https://journal.fi/janus/article/view/50321/15187>

Laitinen, Ahti & Nyholm, Marja-Liisa (1995). Luvaton nuoruus. Helsinki: Painatuskeskus.

Lastensuojelulaki (417/2007) Viitattu 2.1.2021
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Nousiainen, Kirsi & Petrelius, Päivi & Yliruka, Laura (toim.) (2016). Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Työpaperi 20/2016. THL. Viitattu 30.12.2021
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130733/ty%c3%b62016_20_Puheista%20tekoihin_WEB.23.6.16.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Niemelä, Jorma (2016). Sosiaalista kestävyttä edistävän soten rakentaminen. Teoksessa Gothóni, Raili & Hyväri, Susanna & Kokka, Marjo & Vuokila-Oikkonen, Päivi (toim.) Osallisuus yhteiskunnan haasteena. Diakonia ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 2. Helsinki: Juvenes Print, 87-108.

Perustuslaki (731/1999). Viitattu 2.1.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Pietikäinen, Reetta (2007). Palveluiden väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin? Tutkimusinventari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista. Nuorisotutkimusverkosto.

Pösö, Tarja (2004). Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Tutkimuksia / Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja osaamiskeskus. Helsinki: Stakes.

Saastamoinen, Kati (2016). Lapsen suojele. Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Schirmer, Werner & Dimitris, Michailakis (2019). Systems Theory for Social Work and the Helping Professions. Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central.

Sampson, Robert J. & Morenoff, Jeffrey D. & Gannon-Rowley, Thomas (2002) Assessing neighborhood effects: Social processes and new direction in research. Annual Review on Sociology 28, 443-478. Viitattu 14.2.2021 <https://www-annualreviews-org.libproxy.tuni.fi/doi/10.1146/annurev.soc.28.110601.141114>

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) Viitattu 2.1.2020

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Sosiaalihuoltolaki>

Thorpe, Christopher (2017). Sosial Theory for Social Work: Ideas an Appilications. Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central.

Ulvinen, Veli-Matti (toim.) (1998). Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. NUORAn julkaisuja Nro 6. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Nuorisosian neuvottelukunta. Helsinki. Viitattu 1.1.2020

https://tietoanuorista.fi/wpcontent/uploads/2013/05/20Lasten_ja_nuorten_syrjxytymistx_koskeva_n_tutkimuksen_mahdollisuudet.pdf

Yle-uutiset, 14.11.2020. Ministeri Ohisalo nuorisojoukoista: ”Erityisesti suuremmissa kaupungeissa täytyy olla valppaana”. Viitattu 2.11.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-11648073>

Yliruka, Laura & Kantoluoto, Anne & Hieno, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (toim.) (2020). Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. työpaperi 32/2020, THL.

LIITE 1

Kirjallisuuskatsauksen artikkelit

Ellonen, Noora (2005). Paikallisyhteisöjen sosiaalisen pääoman merkitys nuorten masentuneisuudessa ja rikekäyttäytymisessä. Nuorisotutkimus 23 (2): 32-46. Viitattu 31.12.2020 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67814/978-951-44-7206-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ellonen, Noora & Rostila, Ilmari & Korkeamäki, Riikka, & Kääriäinen, Juha & Kivivuori, Janne & Salmi, Venla (2008). Koulu ja paikallisyhteisö nuoren tukiverkostona. Yhteiskuntapolitiikka 73 (2008):3. Viitattu 31.12.2020 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101194/ellonen.pdf?sequence=1>

Haarakangas, Tanja (2018). Lastensuojelutarpeen selvitys sosiaalityön tiedonmuodostuksena. Valtiotieteellinen tiedekunta. Lisensiaatintutkimus. Osa tutkimuksesta sivut, 53-111. Viitattu 2.1.2021. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=f23bdf19-0e4c-405a-8da6-7b1625b54b13>

Holmila, Marja & Bardy, Marjatta & Kouvonen, Petra (2008). Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka 73(2008) 421-432. Viitattu 28.12.2020 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100218/holmila.pdf>

Johnson, Wendi L., Giordano, Peggy, C., Manning Wendy D. & Longmore Monika. A. (2011). Parent-Child Relations and Offending During Young Adulthood. Journal of young and adolescence 2011-07, Vol.40 (7), 786-799. Viitattu 28.12.2020 <https://search-proquest-com.libproxy.tuni.fi/docview/871388610?pq-origsite=primo>

Kääriäinen, Juha & Rostila, Ilmari & Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne & Korkiamäki, Riikka (2005). Nuorten masentuneisuudesta ja rikekäyttäytymisestä sosiaaliseen pääomaan. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005):1

Piil Damm, A. & Dustmann, C. (2014). Does growing up in a high crime neighborhood affect youth criminal behavior? American Economic Review 2014 104 (6): 1806-1832. Viitattu 28.12.2020 <https://pubs-aeaweb-org.libproxy.tuni.fi/doi/pdfplus/10.1257/aer.104.6.1806>

Saarikkomäki, Elsa, & Kivivuori, Janne (2013). Young People as Objects of Police Control in a Nordic Context: Who Are the Socially Visible Targets? European journal on criminal policy and

research, 2013-12, Vol. 19(4), p351-368. Viitattu 28.12.2020 <https://www-proquest-com.libproxy.tuni.fi/docview/1977293871?OpenUrlRefId=info:xri/sid:primo&accountid=14242>

Salmi, Venla (2006) Pekkarinen, Elina 2007. Lasten rikolliset teot ja niihin puuttuminen. Tutkimus alle 15 -vuotiaina poliisin tietoon tulleista rikoksentekeijöistä Helsingissä. Oikeuspolitiisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 76.

Äärelä, Tanja (2012). ”Aika paljon vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla.” Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Lapin yliopisto 2012. Viitattu 30.11.2020 https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61671/%c3%84%c3%a4rel%c3%a4_actaE_105.pdfA.pdf?sequence=5&isAllowed=y Osa väitöskirjasta, sivut 225-260.

LIITE 2

Aineistosta tehdyt havainnot sosiaalisesta pääomasta ja niiden yhdistely teemoiksi

